

ORIVEDEN KAUPUNKI

Kestävän kehityksen toimenpideohjelman seuranta 2016

(Längelmäveden Hiedanranta)

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
2.	Kestävä kehitys ja Orivesi.....	2
3.	Orivesi lyhyesti	4
4.	Sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävä kehitys	5
4.1	Väestörakenne	5
4.2	Kuntalaisten hyvinvointi	7
4.3	Turvallisuus	11
4.4	Virkistys ja kulttuuri.....	15
4.5	Kirjasto	16
4.6	Internet.....	17
4.7	Koulutus	18
4.8	Osallisuus	19
5.	Ekologisesti kestävä kehitys	20
5.1	Sähkön käyttö	20
5.2	Kaukolämmön tuotto	21
5.3	Vesi.....	23
5.4	Jätteet.....	24
5.5	Liikenne.....	25
5.6	Luontoarvot	29
6.	Taloudellisesti kestävä kehitys.....	31
6.1	Talous	31
6.2	Työllisyys	33
6.3	Toimeentulo.....	36
7.	Kuntaorganisaation muu toiminta.....	37
7.1	Kaavoitus, maankäyttö ja rakentaminen	37
7.2	Energian säästäminen ja päästöjen vähentäminen.....	39
7.3	Organisaatio.....	40

8. Yhteenveto41
Lähteet44

1. Johdanto

Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti yksilöiden ja yhteisöjen pitäisi pyrkiä toimimaan niin, että hyvät elinolot ja samat mahdollisuudet turvataan myös seuraaville sukupolville. Kestävästä kehityksestä kuullaan jatkuvasti erilaisten sopimusten, julistusten ja sitoutumisten muodossa. Usein kestävästä kehityksestä puhuessa kiinnitetään huomiota ekologiseen kestävyYTEEN, kuten saastuttamisen ja kuluttamisen vähentämiseen. On kuitenkin syytä huomioida, että kestävä kehitys pitää sisällään myös periaatteet sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävästä kehityksestä sekä taloudellisesti kestävästä kehityksestä.

Ekologisesti kestävä kehitys on se tunnetuin kestävä kehityksen osa-alue. Käytännössä se tarkoittaa päästöjen, energiankäytön ja kulutuksen vähentämistä. Ylätasolla ekologisella kestävyTYDellä tarkoitetaan sitä, että maapallon resurssien käyttöä tulisi vähentää niin, että seuraavilla sukupolvilla olisi tasavertaiset mahdollisuudet elää. Kulutustottumukset sekä maapallon kasvava väestö aiheuttavat haasteita luonnonvarojen käytölle. Biologisen monimuotoisuuden sekä ekosysteemien varjeleminen on tärkeää sekä kansainvälisesti että paikallisesti. (YK)

Taloudellisesti kestävä kehitys tarkoittaa vakaata taloudellista kehitystä, joka ei perustu velkaantumiseen eikä luonnonvarojen ylikuluttamiseen. (YK) Kestävä talous perustuu siis energiatehokkaisiin ratkaisuihin ja vastuullisiin kulutusvalintoihin. Ylipäätään talous ja talouden keinot ovat niitä työkaluja, jolla kestävä kehityksen eri osa-alueita voidaan edistää. Yhteiskunnallisesti kuitenkin miltei kaikkea toimintaa mitataan ja ohjataan euromääräisesti.

Sosiaalisen kestävyTYDEN edistäminen tarkoittaa ihmisarvoisen elämän turvaamista. Yhteiskunnassa on aina yksilöitä, joista tarvitsee huolehtia, mutta eritoten periaatteella ajetaan takaa sitä, että kaikille on tarjolla yhtäläiset mahdollisuudet. (YK) Eriarvoisuuden purkaminen, perusoikeuksien turvaaminen ja riittävän toimeentulon takaaminen toteutunevat melko hyvin esimerkiksi Suomessa, mutta eivät kaikkialla maailmassa. Sosiaalisen kestävyTYDEN kuuluu myös kulttuurinen kestävyTYD, joka tarkoittaa paikallisen ilmeen ja identiteetin säilyttämistä ja vaalimista. (YK) Käytännössä tämä voisi tarkoittaa kansallismaisemien, kansallisperinteiden sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden vaalimista. Sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävä kehitys konkretisoituu siis ihmisten hyvinvointiin, joka on tärkeä ominaisuus ekologisen ja taloudellisen kestävyTYDEN toteutumisen kannalta.

Tämä seuranta on osa Oriveden kestävän kehityksen toimenpideohjelmaa. Seuranta on määrä toteuttaa vähintään joka viides vuosi. Seurannan 2005 on tehnyt Mira Järvinen, seurannan 2010 Anna-Liisa Aho-kumpu ja seurannan 2016 Tuomas Seppä.

2. Kestävä kehitys ja Orivesi

Järjestäytyneen kestävän kehityksen edistämisen voidaan katsoa alkaneen Rio De Janeirossa 1992 jossa laadittiin yhdistyneiden kansakuntien kestävän kehityksen ohjelma, joka tunnetaan myös nimellä Agenda 21. Eurooppalaisittain kestävä kehitys sai konkreettisemmän muodon 1994 laaditussa Aalborgin sopimuksessa (Euroopan kaupunkien kestävän kehityksen kampanja). Sopimuksessa linjataan periaatteita joilla kunnat voisivat edistää kestävä kehitystä. Aalborgin sopimusta täydennettiin ja täsmennettiin Aalborgin sitoumuksilla 2004. Jälkimmäinen dokumentti on nimensä mukaan sitoumus, jonka kunta tai julkinen toimija voi ratifioida ja näin sitoutua noudattamaan paremmin muotoiltuja toimenpiteitä ja periaatteita. Kestävä kehitys tunnistettiin käsitteenä ensimmäisen kerran 1987 Brundtlandin komission raportissa Our Common Future (Ympäristö.fi).

Kansainvälisesti merkittävä sopimus on 2013 pidetyn Rio+20 -konferenssin jälkeen muodostettu YK:n kestävän kehityksen toimenpideohjelma Agenda2030. Agenda2030 on valtioita poliittisesti sitova asiakirja. Se sisältää 17 kestävän kehityksen tavoitetta ja 169 alatavoitetta, toimeenpanon keinot sekä seurantatavat (Ympäristöministeriö A).

Suomessa kestävä kehitys käsitteenä on tunnistettu Brundtlandin komission raportin jälkeen 1990. Tuolloin Ympäristön ja kehityksen toimikunta toimitti eduskunnalle selonteon otsikolla ”Kestävä kehitys ja Suomi”. Suomen kestävän kehityksen strategia laadittiin strategiamuotoon ensimmäistä kertaa 2006 ja sitä on seurattu 2007, 2009 ja 2012. Strategia uudistettiin sitoumuksiksi 2013 (Ympäristöministeriö B). Varsinaisen strategian sijaan laadittiin asiakirja sitoumuksen muotoon ja siinä on huomioitu Rio+20 -konferenssissa asetetut tavoitteet. Sitoumuksessa julkishallinto sitoutuu edistämään kestävä kehitystä kaikessa toiminnassaan. Sitoumuksen ideana on, että kaikki yhteiskunnalliset toimijat voivat muotoilla ja antaa sitoumuksensa julki sitoumus2050.fi -verkkopalvelussa. Kuntaliitto antoi oman sitoumuksensa kesällä 2014 (Suomen kuntaliitto). Kestävän kehityksen kannalta ylin toimielin on Suomessa kestävän kehityksen toimikunta, joka perustettiin 1994–1995 (kestavakehitys.fi). Sen vastuulla

on kansallinen kestävän kehityksen seuranta, toimeenpano ja sitouttaminen. Toimikunnan puheenjohtajana toimii aina sen hetkinen pääministeri. (Ympäristöministeriö C)

Oriveden osalta kestävän kehityksen edistäminen on alkanut 1998–2000 kun Längelmäveden seudun kestävän kehityksen toimenpideohjelmaa laativat yhdessä Oriveden, Juupajoen, Kuhmalahden, Luopioisen, Pälkäneen, Sahalahden ja Längelmäen kunnat. Toimenpideohjelmassa on listattu yhteisiä sekä kuntakohtaisia toimenpiteitä ja tavoitteita, joilla pyritään edistämään kestävästä kehitystä kokonaisuudessaan. Kestävän kehityksen toimenpideohjelma koostuu seuraavista kolmesta osasta:

- Längelmäveden seudun kestävä kehitys: 21. vuosisadan opas perheille, yhteisöille, yrityksille ja kunnille
- Kuntien kestävän kehityksen toimenpideohjelma
- Seurantaindikaattorit

Orivesi on osallisena myös Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategiassa. Ilmastostrategian kausi jatkuu vuoteen 2030 asti ja sen tavoitteena on että Tampereen kaupunkiseutu on Suomen kärkitasoa kasvihuonepäästöjen vähentämisessä. Strategian toteutumiseksi tehdään seuranta joka vuosi. Syksyllä 2016 valmistuu lisäksi laajempi seuranta strategian ilmastovaikutusten arvioinnista.

Toimenpideohjelman seurantaohjelman mukaan kestävän kehityksen toteutumista seurataan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä sekä keräämällä 2-5 vuoden välein tiedot soveltaen toimenpideohjelman liitteenä olevia mittareita (indikaattoreita). Seuranta on tehty aikaisemmin vuosina 2005 ja 2010. Seurannassa käydään läpi toimenpideohjelman eri kohdat ja tehdään ajallista vertailua indikaattorien välillä. Indikaattorit ovat tunnuslukuja, jotka on asetettu toimenpideohjelman laatimisen yhteydessä seurattaviksi. Indikaattorien on tarkoitus havainnollistaa kehitystä ajallisesti, ja siihen on kerätty tunnuslukuja pääsääntöisesti vuosilta 1999, 2004, 2009 ja 2015.

Tunnuslukuja tarkastellessa on hyvä muistaa mistä luvut kertovat. Muutos voi olla monen tekijän summa, eikä se itsessään välttämättä kerro, onko se kestävän kehityksen kannalta negatiivista tai positiivista. Tilastojen ja lukujen avulla kertominen ilmaisee kehitystä, mutta ei sen taustalla vaikuttavia tekijöitä.

3. Orivesi lyhyesti

Orivesi on pinta-alaltaan suurehko kunta Itä-Pirkanmaalla. Pinta-alaa Orivedellä on 960 km², josta vesialuetta 160 km². Vuonna 2007 osa Längelmäen kuntaa liittyi Oriveteen, mikä kasvatti asukasmäärää ja pinta-alaa. Orivesi on ollut vuodesta 2009 Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän varsinainen jäsen. Siten Orivesi on mukana kaupunkiseudun yhdyskuntasuunnitelmassa joka ulottuu vuoteen 2030 asti. Siihen sisältyvät rakennesuunnitelma, asuntopoliittinen ohjelma, ilmastostrategia ja liikennejärjestelmäsuunnitelma.

Orivesi on keskustaltaan kaupunkimainen ja muuten maalaisidyllinen kunta, joka sijaitsee hyvien yhteyksien varressa 40 kilometrin päässä Tampereesta ja reilun 100 kilometrin päässä Jyväskylästä. Hyviä liikenneyhteyksiä täydentää Oriveden sijainti Tampere-Jyväskylä rautatien varrella.

Orivedellä oli 9408 asukasta vuonna 2015. Kunnan asukasmäärä on ollut kahtena viime vuotena laskussa, mutta valtakunnallisten ennusteiden mukaan vuoteen 2040 mennessä väkimäärä tulee kasvamaan nykyisestä. Oriveden tavoitteena on ollut maltillinen väestönkasvu, mutta siihen ei ole päästy kahden viime vuoden aikana. Väestönkasvua on tarkoitus saada panostamalla elinvoimaisuuteen. Tonttitarjonta on monipuolinen ja liikunta-, ulkoilu- sekä virkistäytymismahdollisuuksia on Orivedellä paljon.

Oriveden elinkeinoelämä jakautuu seuraavasti: palveluala 60 %, jalostus ja teollisuus 29 % sekä maa- ja metsätalous 11 % (Palveluopas 2016). Yrityksiä oli 648 vuonna 2015.

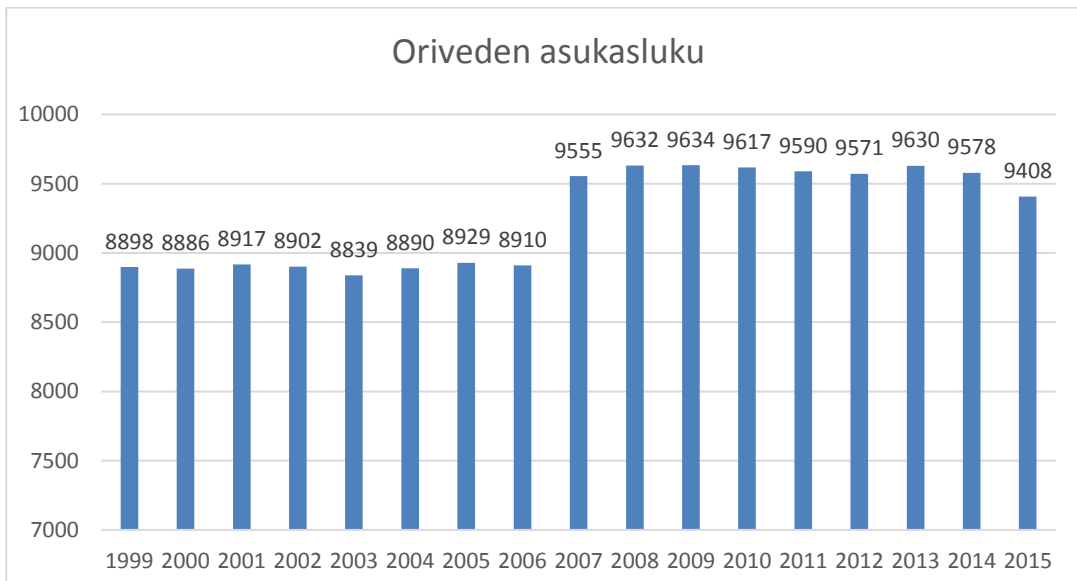
Oriveden visio 2025:

Aktiivisten ihmisten kiinnostava kaupunki luonnon keskellä

4. Sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävä kehitys

4.1 Väestörakenne

Oriveden väkiluvun kehitys on ollut hyvin tasaista koko 2000-luvun ajan. Suurimman muutoksen aiheutti kuntaliitos 2007, kun osa Längelmäen kuntaa liittyi Oriveden kuntaan. Oriveden kuntastrategian mukainen väestönkasvun tavoite (0,5 %) ei ole toteutunut täysimääräisesti 2000-luvun aikana. Vuonna 2015 väestömäärä aleni merkittävästi.

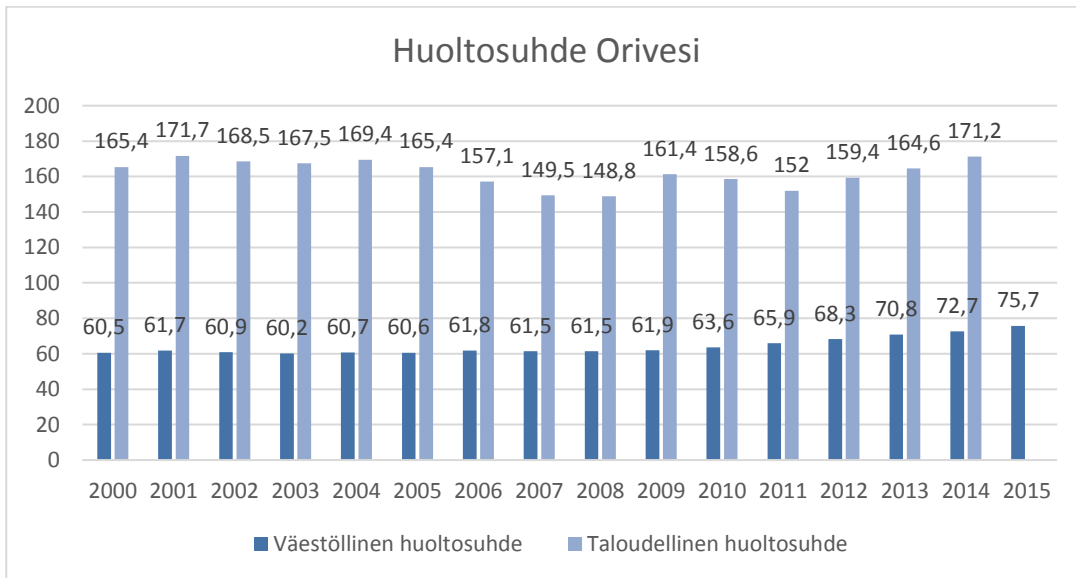

(Sotkanet.fi)

Ainakin toistaiseksi väestöennusteet kuitenkin lupaavat Orivedelle väestönkasvua. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Orivedellä olisi vuoteen 2040 mennessä noin 9900 asukasta (Tilastokeskus 1).

Väestömäärän rinnalla on hyvä tarkastella myös huoltosuhdetta. Huoltosuhde on luku, joka kertoo työikäisen väestön osuudesta ei-työikäiseen väestöön. Suhdeluku kertoo, kuinka monta huollettavaa on 100 työikäistä/työssäkävää kohden. Huoltosuhde jakautuu vielä kahteen eri tapaan mitata huoltosuhdetta. Ensimmäinen tapa on väestöllinen huoltosuhde, joka mittaa työikäisten (15–63 -vuotiaat) ja ei-työikäisten suhdetta (0-14 ja yli 64 -vuotiaat). Toinen tapa on taloudellinen huoltosuhde, joka ottaa tarkemmin huomioon väestön ominaisuudet. Taloudellisessa huoltosuhteessa mitataan työllisten määrää suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työllisiin lasketaan ne 15–74 -vuotiaat

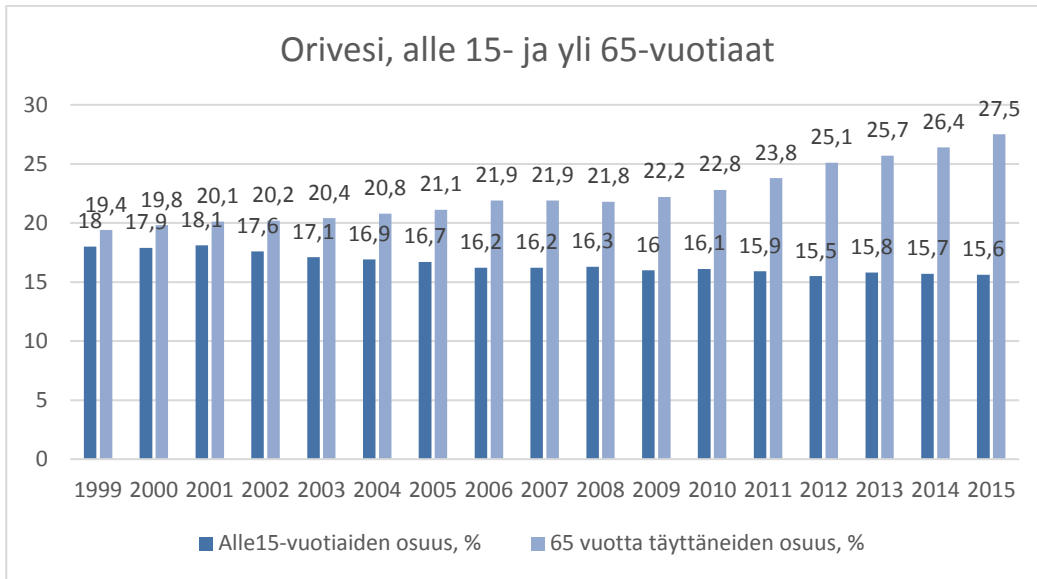
jotka ovat olleet vuoden viimeisellä viikolla työssä. Muihin ryhmiin lasketaan 0-14 -vuotiaat, työttömät, eläkeläiset, opiskelijat, ase- tai siviilipalvelusta suorittavat ja muut työvoiman ulkopuolella olevat. Huoltosuhteen kehitystä voi seurata alla olevasta taulukosta.

(Tilastokeskus)

Taloudellisen huoltosuhteen kehitys on ollut tasaista 2000-luvulla, mutta on lähtenyt pieneen nousuun viime vuosina. 1990-luvun puolivälissä laman jälkeen huoltosuhte oli kuitenkin miltei 200, kun se oli vuonna 2014 noin 170. Taloudellinen huoltosuhte on pysynyt koko 2000-luvun melko tasaisena, eikä 2007–2009 lama vaikuttanut huoltosuhteeseen merkittävästi. Väestöllinen huoltosuhte on sen sijaan noussut tasaisesti 60:stä nyt jo yli 75:een, kun koko maan väestöllinen huoltosuhte 2015 oli 58,2. Kansallisestikin katsoen väestöllinen huoltosuhte on nousussa, mutta korkeammat huoltosuhteet ovat muuttotappiollisten kuntien yleinen ongelma.

Väestörakenteen muutosta havainnollistaa myös pylvädiagrammi lasten ja iäkkäiden määrästä. Diagrammista on nähtävissä yleinen väestörakenteen muutos, jossa iäkkäiden määrä kasvaa ja nuorten ikäluokkien koot pienentyvät. Muuttuva väestöpohja aiheuttaa haasteita palvelujen toteuttamiselle, kun terveydenhoitopalvelujen ja hoivapalvelujen tarve lisääntyy entisestään.

(Tilastokeskus)

4.2 Kuntalaisten hyvinvointi

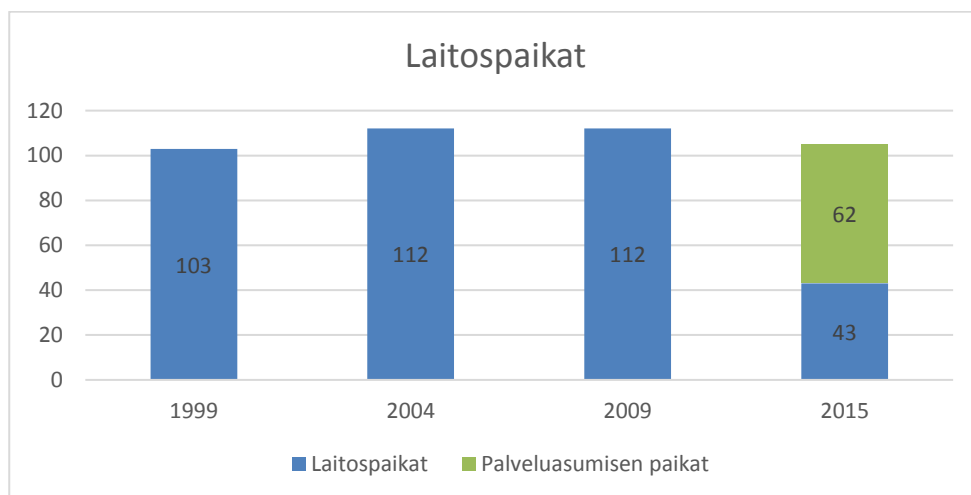
Orivesi kuuluu hallinnollisesti Tampere-Oriveden sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen jota isännöi Tampere. Yhteistoiminta-alue perustettiin 2013. Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista siirtyi yhteistoiminta-alueen vastuulle vuoden 2013 alusta ja osa 2014 alusta. Yhteistoiminta-alue tuottaa myös ympäristöterveydenhuollon ja eläinlääkäripalvelut. Hyvinvointia seurataan ja koordinoidaan Orivedellä pääosin hyvinvointisuunnitelmalla. Laaja hyvinvointisuunnitelma on viimeksi laadittu vuosille 2013–2016 ja se on vastikään päivitetty vuodelle 2017. Hyvinvointisuunnitelma toteuttaa hyvinvointijohtamista ja se ohjaa strategiatyötä hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelmaa seurataan hyvinvointikertomuksilla vuosittain.

Kestävän kehityksen seurannassa on alusta lähtien seurattu terveydenhuollon indikaattoreina lukuja, jotka kertovat pääosin vanhusväestölle suunnatuista palveluista. Aiempina vuosina on seurattu laitospaikkojen määrää, laitoshoidon hoitovuorokausia, kotihoidon asiakasmääriä ja kotihoidon yli 75-vuotiaiden asiakasmäärien kehitystä. Seurattavissa kohteissa on kuitenkin tapahtunut muutoksia.

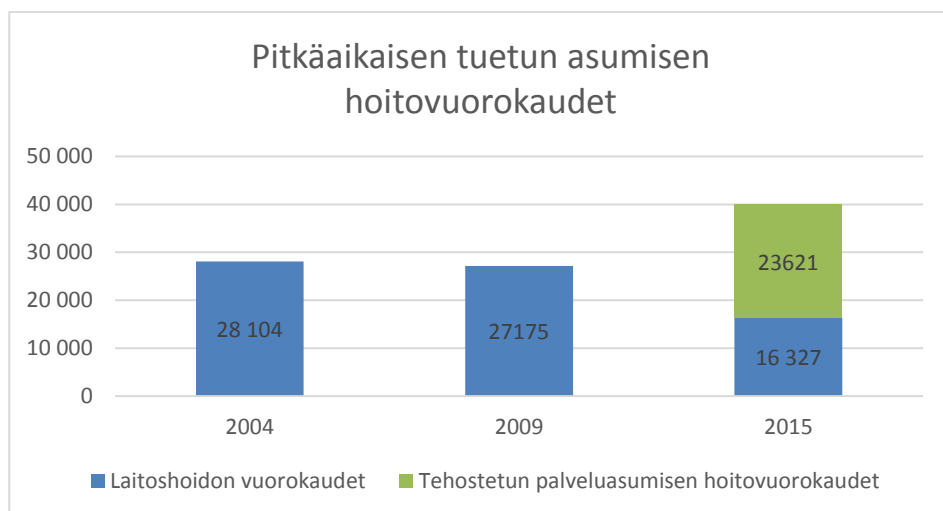
Laitospaikkoja on jäljellä enää Tähtiniemi-kodissa eikä esimerkiksi terveyskeskuksessa. Pelkästään pitkäaikaisen laitoshoidon seuranta ei ole enää mielekäästä, koska asumispaikat laitoshoidon nimikkeellä ovat jatkuvasti vähentymässä ja korvaantumassa palveluasumisen paikoilla. Laitoshoidon tarkoittaa tue-

tun asumisen muotoa, jossa ikääntyneet asuvat esimerkiksi vanhainkodissa saaden ympärivuorokautista hoitoa. Hoidon lisäksi laitosasumiseen kuuluvat ravinto, lääkkeet, puhtaus, vaatetus sekä sosiaalista hyvinvointia edistävät palvelut (sosiaali- ja terveysministeriö). Laitushoito voi olla tarpeen sellaisenaan tai lyhyinä jaksoina ehkäisemään pysyvää laitoshoidon tarvetta. Tehostetussa palveluasumisessa asukkaat asuvat samankaltaisessa yksikössä, mutta sijoituspaikat ovat asiakkailleen vuokra-asuntoja siten, että erilaiset hoitopalvelut ovat saatavissa. Tehostettua palveluasumista tarjoavat Orivedellä Onninkoti, Toivonkoti, Einonkoti ja kesällä 2016 aukeava Särkänkoti.

Alla olevasta kuvaajasta huomaa laitospaikkojen kokonaismäärän pudonneen selkeästi, mutta tehostetun palveluasumisen korvanneen aukkoa. On tosin huomioitava, että Särkänkotiin valmistuu elokuussa 2016 46 tehostetun palveluasumisen paikkaa, jolloin muutama paikka vähenee muualta, kokonaismäärän kuitenkin kasvaessa.

(Tuija Peurala, Orivesi)

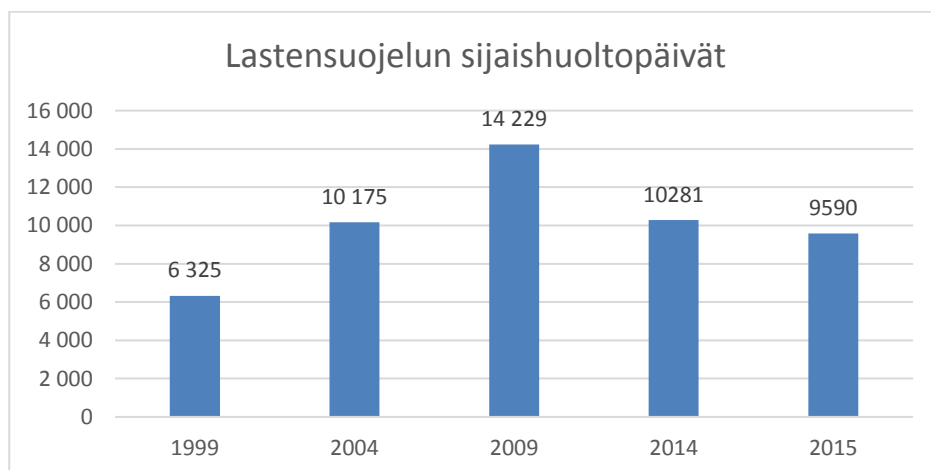

Ylläoleva taulukko kertoo siitä, että ikääntyneiden tuetun asumisen palvelujen kysyntä on selkeässä kasvussa. Tehostetun palveluasumisen hoitovuorokausia on alettu mitata vasta 2009 jälkeen nykyisessä muodossa. Tehostettua palveluasumista on järjestetty aiemminkin, mutta luvut eivät ole vertailukelpoisia, koska silloin on laskettu mukaan myös normaalin palveluasumisen hoitovuorokaudet. Ikärakenteen tarkastelu osoittaa, että ikääntyneiden palvelujen tarve tulee jatkumaan samanlaisena vielä pitkään, joten oletettavaa on, että hoitovuorokausien määrä tulee kasvamaan entisestään.

Edellä mainittujen lisäksi yksi tuetun asumisen muoto on omaishoito, jota kunta tukee hakemuserusteisesti. Lisäksi kotitalouksia on kotihoidon piirissä. Valtakunnallinen suositus on, että hoitopaikkojen osuus jakautuisi seuraavasti: 2-3 % laitoshoidon, 6-7 % tehostettu palveluasuminen, 5-6 % omaishoidon tuki ja 12-14 % kotihoidon piirissä. Orivedellä jakauma tulee olemaan 2016 lopulla suositusten mukainen.

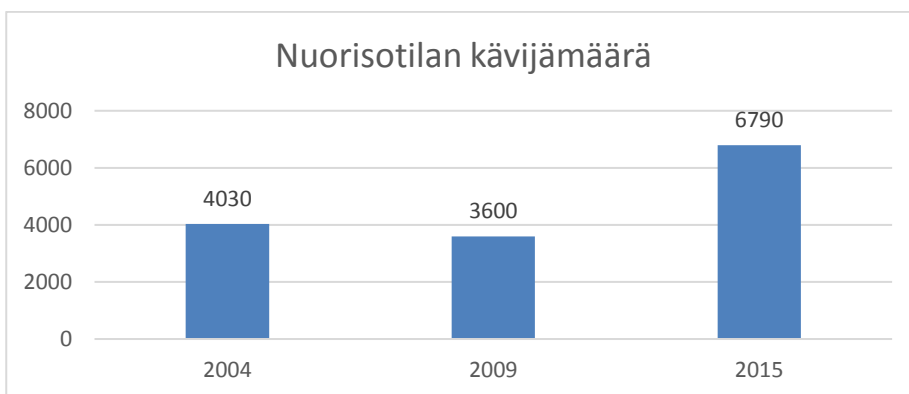
Nuorten hyvinvointia on seurattu seuraavilla indikaattoreilla: lastensuojelun sijaishuoltopäivien määrä, nuorisotilojen kävijämäärät sekä nuorisotyöttömyys. Tässä seurannassa nuorisotyöttömyyden tilaa ja kehitystä on käyty läpi taloudellisesti kestävä kehityksen osiossa työllisyys-otsikon alla. Sijaishuoltopäivien määrät sekä nuorisotilojen kävijämäärät kertovat nuorten hyvinvoinnin lisäksi myös perheiden hyvinvoinnista.

Lastensuojelun sijaishuoltopäivien suhteen Orivedellä on edistytty varsin positiiviseen suuntaan. 2000-luvun puolivälin jälkeen Oriveden lastensuojelun sijaishuoltopäivät olivat valtakunnallisestikin korkealla tasolla. Vuoden 2007 jälkeen lastensuojelun avohuoltoon ja ennaltaehkäiseviin mekanismeihin lisättiin merkittävästi resursseja, ja kuten taulukosta voi tulkita, kehitys on ollut varsin positiivista.

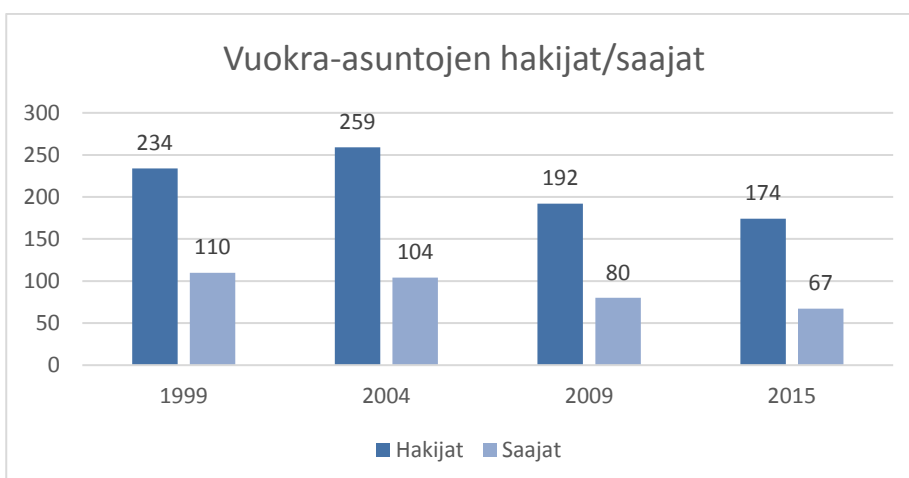

(Tuija Peurala, Orivesi)

Kaupungin varsinainen nuorisotalo toimii vuokratiloissa, ja sen kävijämäärä on noussut tasaisesti seurantajakson aikana. Merkittävin nousu selittyy tosin rakenteellisilla seikoilla. Vuonna 2009 nuorisotalolla ei ollut toimintaa päiväsaikaan, mutta nykyään siihen aikaan pidetään nuorison työpajoja työttömille ja opiskelemattomille. Tämä on nostanut kävijämäärää vuositasolla noin 2000 henkilön verran. Päiväsaikaan tapahtuva työpajatoiminta tähtää ”hukkuneiden” nuorien aktivoimiseen ja motivoimiseen. Alla olevasta taulukosta näkee nimenomaan nuorisotalon kävijämäärän kehityksen. Muita vapaa-ajantoiminnan tiloja ei siinä ole, koska tämä kertoo parhaiten nuorison tilanteesta.

Hyvinvoinnin mittarina on seurattu myös asunnottomien määrää ja kaupungin vuokra-asuntojen hakijasekä saajamääriä. Indikaattorissa on pientä epätarkkuutta. Valintakriteerit ja vuokralaisten epäsäännöllinen vaihtuvuus tekevät mittarista vähemmän informatiivisen. Lisäksi asuntojen määrän vähentyminen vaikuttaa niiden saajamääriin. Alla olevassa taulukossa on kuitenkin nähtävillä vuokra-asuntojen hakijat ja saajat. Asunnottomia ei Orivedellä ole seurantajakson aikana ollut, joten tältä osin tilanne on hyvä.

(Veli-Pekka Naumanen, Orivesi)

Hyvinvointiin liittyvänä Orivedellä on kehitysvammahuollon hanke, jossa rakennetaan autetun ja ohjatun asumisen yksikkö kehitysvammaisille. Yksikön on määrä valmistua 2017 syksyllä. Lisäksi kaupungin hyvinvointityöryhmä järjestää kaksi kertaa vuodessa hyvinvointitilaisuuden. Tilaisuudet voivat olla avoimia tai tietyn kohderyhmän tilaisuuksia. Tilaisuuksissa keskustellaan ajankohtaisista asioista ja tapahtumien anti kerätään hyvinvointikertomukseen.

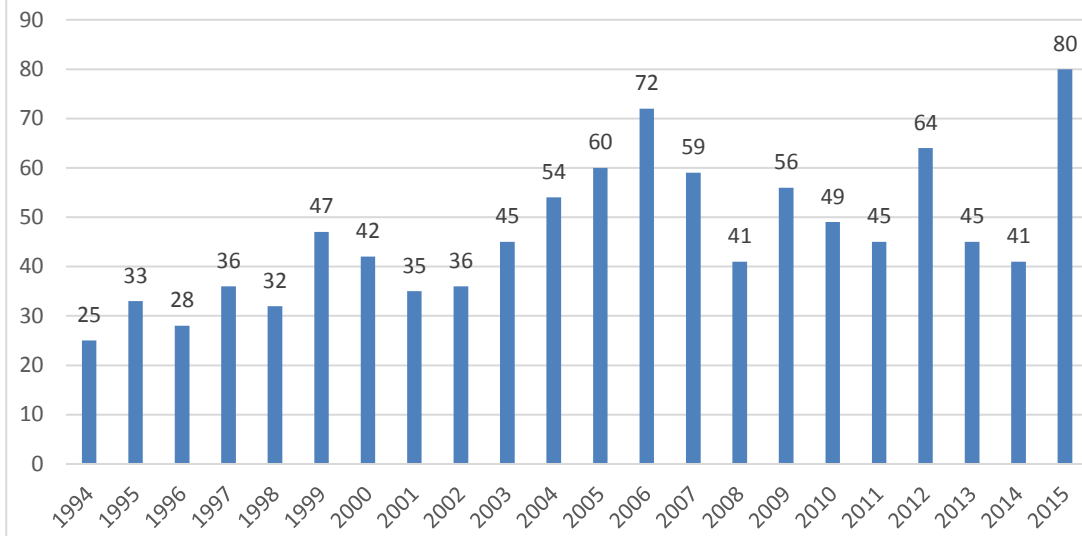
4.3 Turvallisuus

Seurannassa turvallisuutta mitataan liikenneonnettomuuksien ja tiettyjen rikostyyppien määrän pohjalta. Turvallinen yhdyskuntarakenne ja kunnan asukkaan turvallisuudentunne muodostuu luonnollisesti paljon suuremmasta asiakokonaisuudesta. Turvallisuudentunteeseen vaikuttavat elinympäristö, sosiaaliset suhteet sekä verkostot, toimeentulo, terveys ja muut lukemattomat asiat, joita on vaikea muuttaa mittareiksi. Rikos- ja riketilastoilla on mahdollista luoda jonkinlaista tilastollista tietoa, jonka kehitystä on mahdollista seurata..

Tilastot kertovat turvallisuudentunteesta yhteiskunnan ”levottomuuden” kautta. Jos rikosten trendi on nouseva, voidaan olettaa että yksilö tuntee olonsa turvattommaksi. Toisaalta tilastot voivat kertoa myös yhteiskunnan pahoinvoinnista. Rikosten lisääntyminen voi kertoa siitä, että esimerkiksi syrjäytyminen ja toimeentulon heikkeneminen ovat kasvaneet niin, että yksilöt ajautuvat enemmän rikollisille teille. Toisaalta rikosten lisääntyminen voi kertoa myös yksittäisen ryhmän tai tekijän aktivoitumisesta. Rikosaalto pienessä kunnassa näyttäisi numeroiden valossa merkittävältä, vaikka sillä ei olisi vaikutusta turvallisuudentunteeseen. Turvallisuuden indikaattoreina on seurattu omaisuus-, henki-, huumausaine- ja liikenne rikosten määrää. Tilastoissa ei oteta kantaa siihen, ovatko rikokset ratkenneet, vaan seurannassa ovat kokonaisuudessaan poliisin tietoon tulleet rikokset.

Seuraavasta taulukosta näkee, että henkeen kohdistuneiden rikosten määrä on ollut varsin korkea vuonna 2015. Suuntaus on kuitenkin ollut laskeva jo usean vuoden ajan.

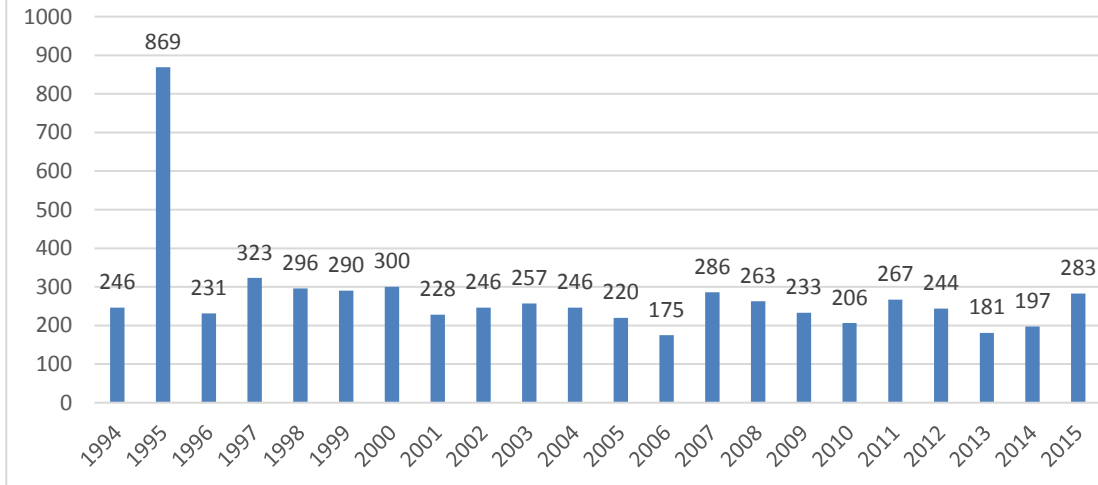
Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset

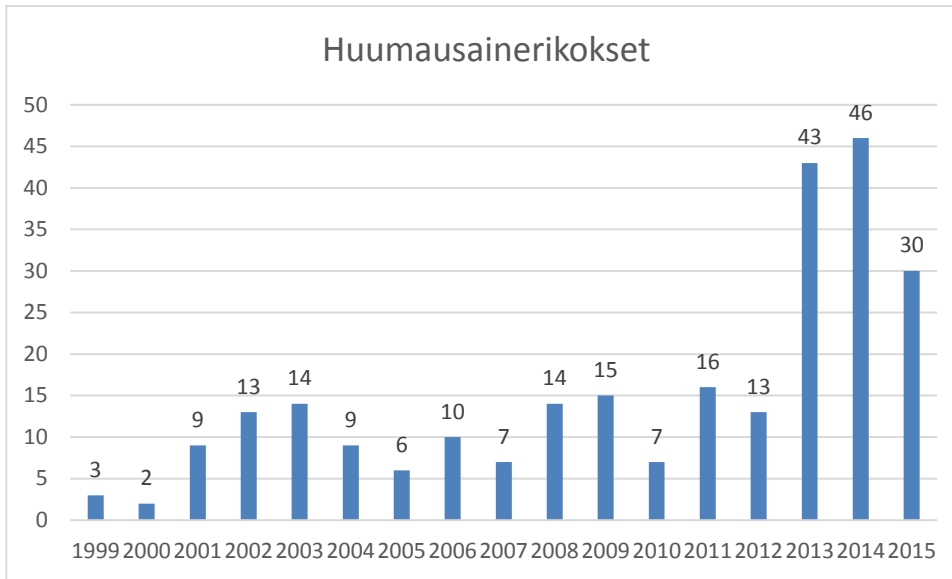
(Tilastokeskus)

Omaisuusrikosten määrä on pysynyt miltei kaksi vuosikymmentä käytännössä samalla tasolla.

Omaisuusrikokset

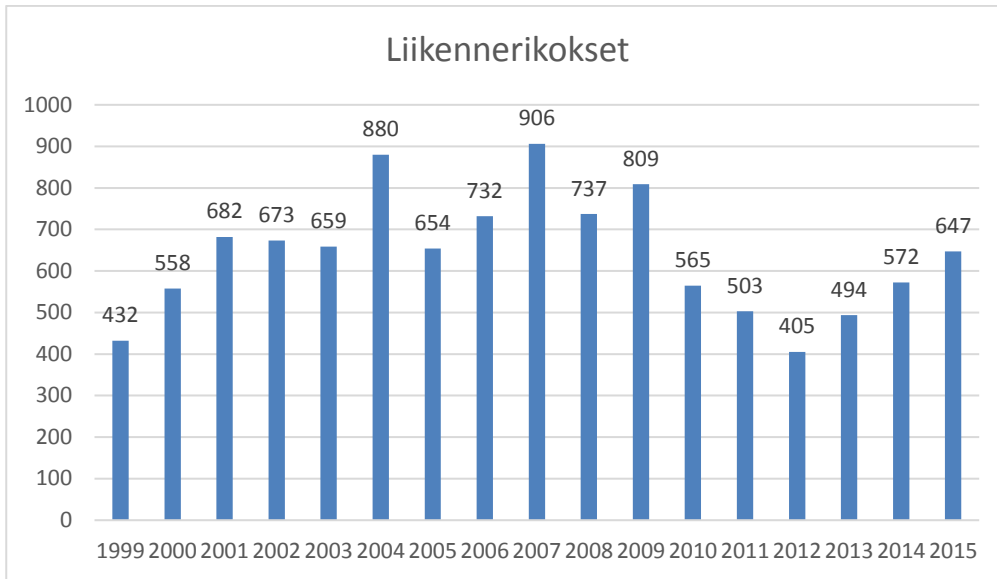
(Tilastokeskus)

(Tilastokeskus)

Poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten määrä nousi selkeästi vuonna 2013, jonka jälkeen määrä on pysynyt korkeana aiempiin vuosiin verrattuna. Oriveden huumausainerikokset koostuvat käytännössä hallussapidosta ja käyttörikoksista. Käyttörikosten määrä on ollut noin kymmenen tapausta vuodessa 2008–2012, mutta 2013 ja 2014 käyttörikosten määrä oli noin 30 tapausta vuodessa. 2015 käyttörikoksia oli 24. Kehitys on huolestuttavaa, kun taustalla ei ole esimerkiksi lainmuutosta jonka johdosta tapaukset olisivat lisääntyneet. Toisaalta Oriveden poliisin mukaan kyseessä ei ole huumausaineiden käyttäjien määrän kasvu, vaan ennemminkin poliisi on saanut huumausaineen käyttäjiä paremmin kiinni. Lisäksi huumausaineeksi luokiteltavien lääkkeiden käyttö liikenteessä on lisääntynyt, joka lisää merkittävästi liikenne- ja huumausainerikosten lisäksi myös huumausainerikoksiin.

Kolmen edellisen rikostyyppin lisäksi on seurattu liikenteessä tapahtuvia rikoksia. Liikenne- ja huumausainerikoksiksi lasketaan liikenneturvallisuuden vaarantaminen, törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, rattijuopumus, törkeä rattijuopumus, vesi-, ilma- tai junaliikennejuopumus, liikennejuopumus moottorilla ajoneuvolla, kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta sekä liikennepako tieliikenteessä. Kuten alla olevasta kuviosta näkee, liikenne- ja huumausainerikosten määrä on lähtenyt melko selkeään nousuun viimeisinä vuosina.

(Tilastokeskus)

Liikenneturvallisuutta on myös seurattu liikenneonnettomuuksissa loukkaantuneilla ja kuolleilla. Loukkaantuneiden määrä on tarkkailuvuosina 1999, 2004, 2009 ja 2015 ollut melko tasainen, noin 25 loukkaantumista vuositasolla. Kuolleita on ollut yksi tai ei yhtäkään. Liikennejärjestelyt ja liikennekasvatus ovatkin tältä kantilta onnistuneet. Liikenneturvallisuuden kehittämistä ohjaa Ylä-Pirkanmaan kestävän ja turvallisen liikkumisen suunnitelma 2013, jossa määritellään Orivedelle, Mänttä-Vilppulalle, Juupajoelle, Ruovedelle ja Virroille yhteiset liikennekasvatuksen ja kehittämisen tavoitteet. Liikennerikosten määrää tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon valtatie 9, jonka varrella suurin osa liikennerikoksista muodostuu, joten tilastossa on mukana paljon myös ohikulkuliikenteestä koituvia liikennerikoksia.

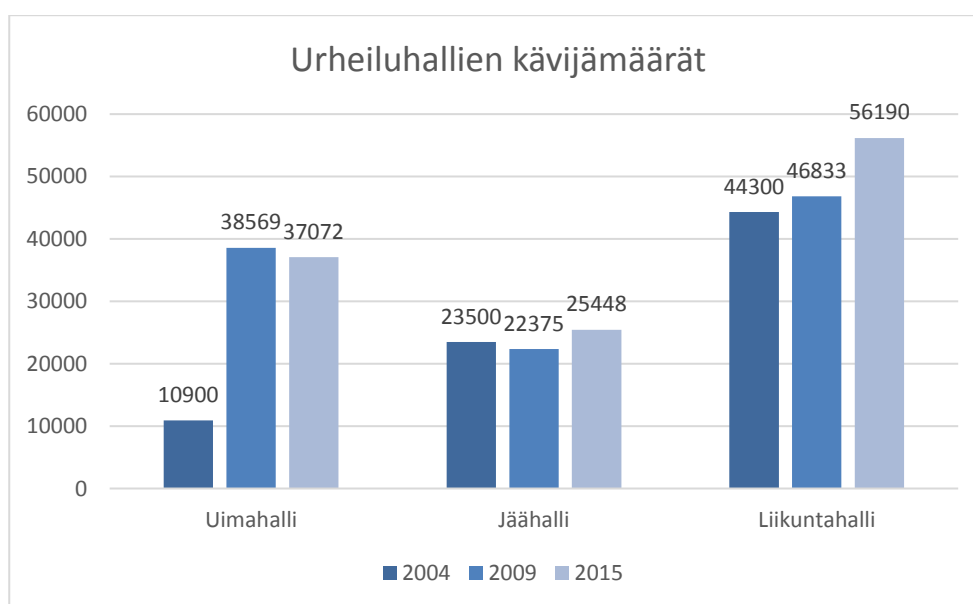
Katuvalaistuksen on myös tutkittu vaikuttavan turvallisuudentunteeseen (Turvallinen Kaupunki, 2016). Oriveden kaupunki säästää energiaa hämäräkytkimillä toimivan katuvalaistuksen ympärivuotisilla yösammutuksilla. Syrjemmässä valoja voidaan sammuttaa kokonaan ja taajamaseudulla noin 1/3 lamppuista. Kuitenkin päiväyllillä ja esimerkiksi koulujen pihossa kaikki valot ovat päällä koko ajan, koska valaistuksen vähenemisen on huomattu lisäävän ilkeävaltaa.

4.4 Virkistys ja kulttuuri

Monipuoliset liikunta- ja virkistysmahdollisuudet ovat tärkeitä kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta. Laajat harrastamismahdollisuudet toimivat myös kunnan markkinointivalttina. Orivedeltä löytyy reilusti ulkoilureittejä, kuten Eräpyhän retkeilyreitti, Iso-Vuorijärven ja Siikajärven retkeilyreitit, Lakkasuon luonnonsuojelualue, Pukalan virkistysmetsä, Sinivuoren luonnonpuisto, Paltanmäen kuntopolku ja Onnipolku. Näiden lisäksi kunnan halki kulkee 19 kilometrin mittainen melontareitti, joka alkaa Juupajoelta Kopsamo-järvestä. Orivedellä on myös uimahalli, liikuntahalli sekä jäähalli. Tämän lisäksi Orivedellä on kuusi urheilukenttää ja 9-väyläinen frisbeegolfrata. Hoidettuja uimarantoja on viidellä järvellä ja matonpesupaikkoja on viisi.

Liikuntapaikkojen hoitajat huoltavat säännöllisesti liikuntapaikkoja, uimarantoja ja ulkoilureittien nuotiopaikkoja sekä käymälöitä. Ulkoilureittien huoltoa tehdään tarve- ja ilmoitusperusteisesti. Lisäksi yhteistyötä tehdään kylien ja yhdistysten kanssa, jotta liikuntapaikkoja saadaan pidettyä hyvässä kunnossa koko kunnan alueella. Tällä hetkellä uusia liikunta- tai virkistyspaikkoja ei ole suunnitteilla.

Osana kestäväen kehityksen seuranta on tarkasteltu urheiluhallien kävijämäärien kehitystä. Uimahallin kävijämäärien suuri muutos 2004–2009 johtuu siitä, että uimahallia saneerattiin ja laajennettiin vuonna 2004–2005. Kuvioista on havaittavissa että uimahallin kävijämäärä on laskenut hieman viimeisen viiden vuoden aikana, mutta jäähallin ja liikuntahallin kävijämäärät ovat kasvaneet.

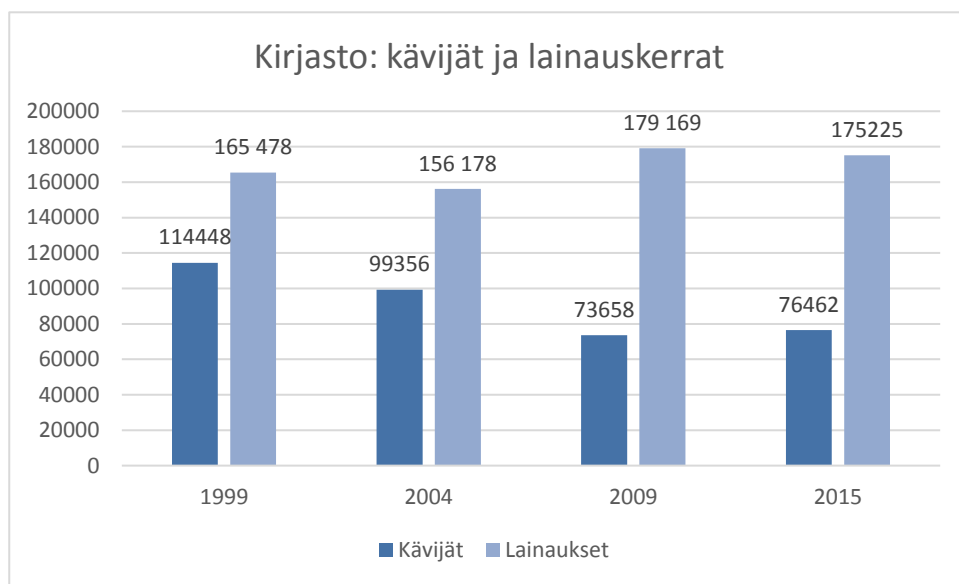
(Terhi Kettunen)

Orivedellä on myös laaja kulttuuritarjonta. Taiteiden tarjonnasta pitävät huolta esimerkiksi Purnun taidekeskus, Oriveden Opisto, kansalaisopisto, Merikanto-opisto sekä Auvisen käsityöotalo, jonka toiminta-ajatuksena on käsityökulttuurin edistäminen. Muita kulttuurikohteita ovat esimerkiksi Rönnin tanssilava, jossa esiintyy säännöllisesti eri artisteja sekä Taiston juhla- ja elokuvatalo asemansseudulla.

4.5 Kirjasto

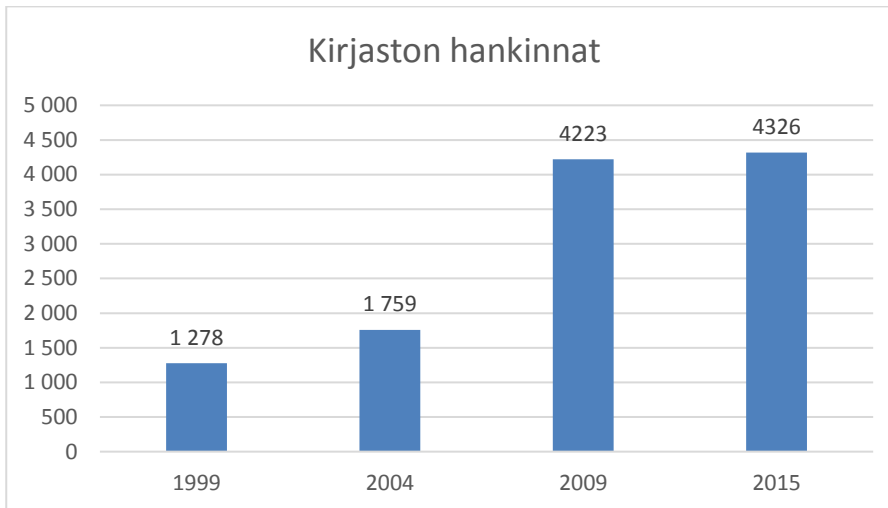
Kirjasto on yksi sosiaalisesti kestävä hyvinvoinnin edistäjä. Kirjasto tarjoaa kaikille mahdollisuuden päästä lukemaan ja sivistämään itseään. Toisaalta se tarjoaa myös mahdollisuuden käyttää internetiä ilmaiseksi. Kirjojen lainaamisen lisäksi kirjastossa järjestetään erilaisia näyttelyitä, tapahtumia ja esimerkiksi lukupiirejä. Oriveden pääkirjaston lisäksi Eräjärven alakoulun yhteydessä on pienempi kirjastopiste, jota pidetään auki 7 tuntia viikossa. Pääkirjasto on viikoittain auki 47 tuntia talvisin ja 39 tuntia kesäisin. Pääkirjastossa on 6 yleisessä käytössä olevaa tietokonetta ja lisäksi maksuton WLAN-verkko. Lisäksi kirjastossa on mahdollista esimerkiksi tulostaa.

Kirjaston perinteinen toiminta, kirjojen lainaaminen, ei ole jäänyt mobiililaitteiden lisääntymisen jalkoihin. Alla olevista kuvaajista käy ilmi, miten kirjaston kävijämäärät sekä lainausmäärät ovat kehittyneet 2000-luvun ajan.

(Liisa Asiala)

Kävijämäärissä on näkyvässä selkeä vähentyminen pitkällä aikavälillä. Vähentyminen liittyy sähköisten palvelujen omaksumiseen ja lisääntymiseen. Lainojen uusiminen, varaaminen ja tilaaminen nettipalveluissa ovat vähentäneet fyysisiä käyntejä kirjastossa. Lainauskerrat ovatkin kasvaneet kokonaisuudessaan kun katsotaan pidempää ajanjaksoa. Kirjastojen valikoimiin on tullut perinteisten niteiden, lehtien, musiikin, äänikirjojen ym. lisäksi elektronista aineistoa, kuten sähköisiä kirjoja PIKI-verkkokirjastoon. Alla olevasta taulukosta on seurattavissa hankintojen kehitys tällä vuosituhannella.

(Liisa Asiala)

Kirjaston valikoima ei taulukon mukaan ole ainakaan typistymässä, sillä kirjaston aineistohankinnat ovat kasvaneet tuntuvasti 2000-luvun taitteesta. Laajat tieto- ja viihdekirjallisuuden vaihtoehdot antavat kaikille mahdollisuuden lukea, etsiä ja löytää.

4.6 Internet

Kirjastossa on 7 tietokonetta kaupungin asukkaiden yleisessä käytössä. Osa iäkkästä väestöstä ei ole hankkinut omaa tietokonetta eikä osaa käyttää tietokonetta tai mobiililaitteita sujuvasti, joten tässä kirjasto ja sen henkilökunta voi olla korvaamaton apu. Kirjaston henkilökunta auttaa tarvittaessa ja pyydettyäessä.

Tietotekniikan käyttötaitoja on mahdollista edistää myös kansalaisopiston kurssien kautta.

Mobiililaitteiden yleistymisen on luonut tarpeen tarjota avoimia verkkoja. Tässä kirjaston WLAN-verkko voi tarjota huomattavasti nopeammat yhteydet kuin henkilökohtainen liittymä.

Mobiililaitteiden yleistymisen myötä internet on saavutettavissa paikasta riippumatta. Yhteyksien nopeus ja vakaus on kuitenkin paras asukaskeskittymien lähellä. Syrjemmässä mobiiliverkko voi olla tuntuvastikin heikompi. Kiinteiden verkkokaapeleiden (valokuitu) rakentaminen syrjäisemmille alueille on taloudellisesti tehottomampaa kuin tiheästi asutuille alueille. Siten verkkokaapeleiden rakentaminen on enemmän paikallisten toimijoiden toimenpiteiden varassa. Orivedellä verkko-osuuskunta Ysinetti on rakennuttanut kiinteää kuituverkkoa Talviaisten ja Längelmäen kirkonkylän alueelle.

4.7 Koulutus

Orivedellä on viisi alakoulua, yhteiskoulu, lukio ja ammattiopisto. Lisäksi kunnasta löytyvät Ahlmanin kansanopisto (Oriveden Opisto) ja Oriveden seudun kansalaisopisto. Koulunkäynnin mahdollisuudet kaiken ikäisille kuntalaisille takaavat yhtäläiset mahdollisuudet kehittää omaa osaamistaan ja tietämystään.

Oriveden esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen kehittämissuunnitelmat on juuri päivitetty ja ne kestävät vuoteen 2018. Eri tason suunnitelmia ovat:

- Oriveden ja Tampereen kaupunkiseudun esi- ja perusopetuksen tieto- ja viestintätekniikan suunnitelma 2016 - 2018
- Oriveden kaupungin opetustoimen kansainvälisyyden ja globaalikasvatuksen suunnitelma 2016 – 2018
- Oriveden kaupungin opetustoimen kestävän kehityksen suunnitelma vuosille 2016 – 2018
- Oriveden opetustoimen taidekasvatussuunnitelma – ”Taideratatas” vuosille 2016 – 2018
- Oriveden esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma 2016 – 2018
- Oriveden kaupungin perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma 2016

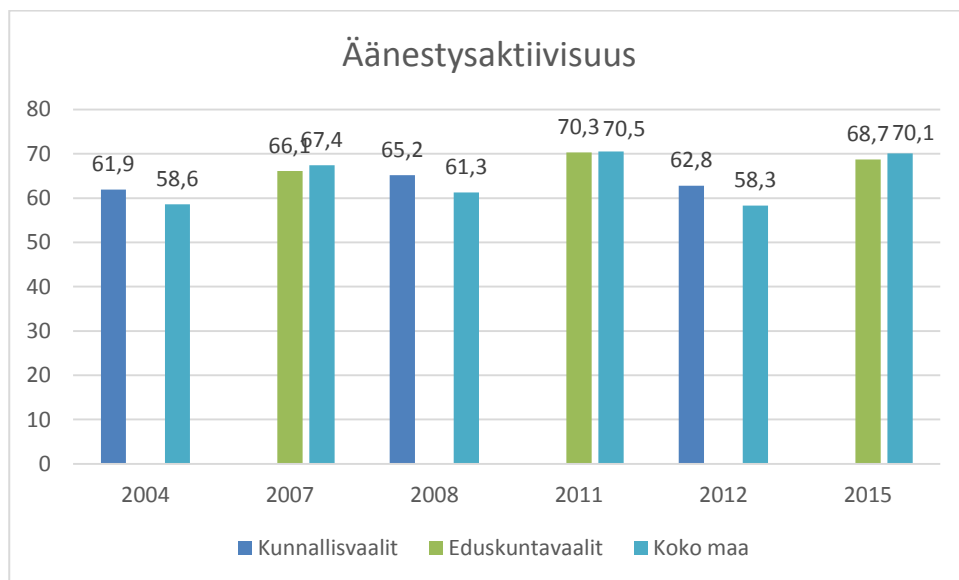
Suunnitelmissa on huomioitu ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen teemat. Esimerkiksi kestävän kehityksen suunnitelman mukaisesti jokainen yksikkö laatii vuosittain lukuvuosisuunnitelmassaan kestävään kehitykseen liittyvät asiakohdat joihin panostetaan vuositasolla. Kestävän kehityksen suhteen panostetaan pitkäjänteiseen työhön, jonka tavoitteena on, että oppilaat tiedostavat kestävän elämäntavan toimintamalleja ja osaavat omassa toiminnassaan suosia kestävää kulutusta.

Oriveden koulut noudattavat Vihreä Lippu -ohjelman toimenpiteitä, vaikka tällä hetkellä vain Rovastinkankaan koululla on nimenomainen sertifikaatti. Sertifikaatti on maksullinen. Kouluissa paperin merkitys ja määrä vähenee pikku hiljaa ja opetuksessa käytetään enenevässä määrin tietokoneita ja tabletteja. Paperin käytön vähentäminen ei ole kuitenkaan itseisarvo.

4.8 Osallisuus

Kuntalaisten osallisuus on tärkeä osa kuntien elinvoimaisuutta. Kunnan asukkaiden osallisuus näkyy kaikessa kunnassa tapahtuvassa. Yhdistysten aktiivisuus, erinäisiin tapahtumiin osallistujat, muistutusten jättäminen kunnan suunnitelmiin sekä ehdotuksiin ja monet muut tekijät kertovat kuntalaisten osallisuudesta. Useita tekijöitä on kuitenkin vaikea mitata ja niistä on vaikea muodostaa ajallista vertailua.

Osallisuutta on mitattu aiemmissa seurannoissa kunnallisvaalien äänestysaktiivisuudella. Tässä seurannassa mukana on lisäksi eduskuntavaalien äänestysaktiivisuus. Osallistuminen demokraattiseen päätöksentekoon kertoo yhteisön hyvinvoinnista ja yhteenkuuluvuudesta. Alla olevasta taulukosta huomaa, että eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus on hyvin linjassa koko maan keskiarvon kanssa. Kunnallisvaaleissa sen sijaan Oriveden äänestysprosentit ovat hieman korkeammat kuin koko maan keskiarvot.

(Vaalit.fi)

Tarkkailujaksolla ei ole tapahtunut suurta muutosta suuntaan tai toiseen. Jos äänestysaktiivisuus olisi selkeästi laskenut, se todennäköisesti kertoisi hyvinvoinnin heikkenemisestä.

Osallisuuden ja vaikuttamisen vaihtoehtoja parantaa oikeusministeriön tarjoama nettisivusto kuntalaisaloite.fi. Sen kautta kuntalaiset voivat osallistua suoraan paikalliseen päätöksentekoon.

Kuulemisvelvollisuutta on lisäksi Orivedellä toteutettu lain vaatimusta laajemmin. Kaavojen eri vaiheissa maanomistajia kuullaan lähettämällä näille henkilökohtaiset kirjeet.

5. Ekologisesti kestävä kehitys

5.1 Sähkön käyttö

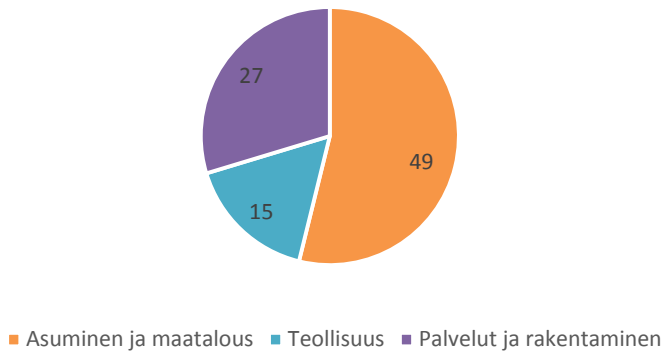
Energian käyttö ja tuotanto ovat kenties keskeisimpiä käsitteitä kestävä kehityksen viitekehityksessä. Yhteiskunnan kaikki toiminnot ovat riippuvaisia energiasta ja suuria kysymyksiä ovat, miten sitä tuotetaan, siirretään ja käytetään.

Energian käyttöön vaikuttavat lukemattomat seikat. Uusi infrastruktuuri tarvitsee sähköä huomattavasti enemmän kuin vanha. Toisaalta tekniikka on kehittynyt suurin harppauksin ja on tätä nykyä energiatehokkaampaa. Teollisuus on vähentynyt koko Suomessa, mikä hillitsee energiankäytön kasvua valtakunnallisesti.

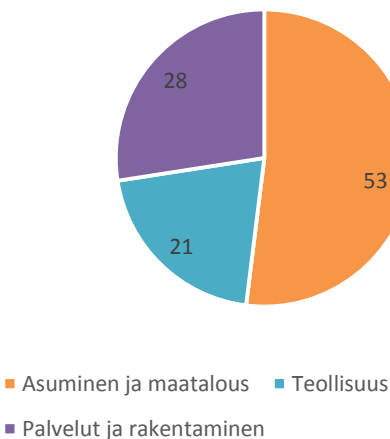
Sähkön kulutus on noussut merkittävästi pitkällä aikajänteellä tarkasteltuna. Vuonna 1990 Oriveden alueen sähkönkulutus on ollut noin 57 GWh, vuonna 2000 noin 75 GWh ja vuonna 2015 noin 91 GWh. Rakennuskannan kasvaminen ja erilaisten sähkölaitteiden lisääntyminen lienee syy kulutuksen kasvuun.

Sähkön kulutus on jakautunut Orivedellä hyvin samanlaisesti jo useamman vuoden ajan. Sähkön kulutus oli vuosina 2012 ja 2013 noin 100 GWh, koska talvet olivat niinä vuosina keskimääräistä kylmempiä. Seuraavat kuviot kuvaavat koko Oriveden alueen sähkön kulutusta jaoteltuna kolmeen eri kokonaisuuteen.

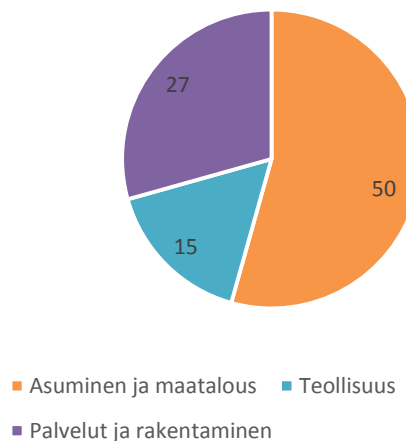
Sähkön käyttö Oriveden alueella
vuonna 2015 (yht. 91 GWh)

Sähkön käyttö 2012 (101 GWh)

Sähkön kulutus 2009 (92 GWh)

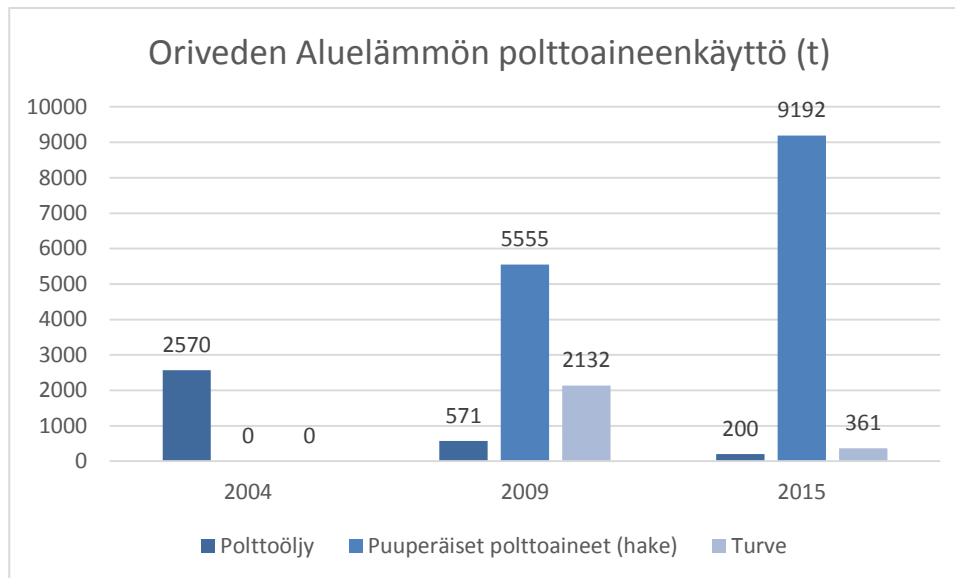

(Energiateollisuus)

5.2 Kaukolämmön tuotto

Lämmön tuotannon ekologista kestävyyttä on seurattu kaukolämmön tuotannossa käytettyjen polttoaineiden määriä tarkastelemalla. Kaukolämmön tuotannossa on käytetty uusiutuvia puuperäisiä polttoaineita ja uusiutumattomia polttoaineita. Uusiutumattomia ovat öljy ja turve. Turpeen suhteen käydään yhteiskunnallista keskustelua siitä, onko se uusiutuva vai ei. Joka tapauksessa turpeen muodostuminen kestää 2000–3000 vuotta ja se onkin Suomessa luokiteltu hitaasti uusiutuvaksi biomassaksi. Energia-politiikassa turvetta ei lasketa uusiutuvaksi polttoaineeksi.

Oriveden aluelämmön tuotanto on alla olevan kuvaajan mukaisesti siirtynyt vahvasti uusiutuvien polttoaineiden käyttöön. Haketta tarvitaan merkittävästi enemmän saman tehon saavuttamiseksi, koska sen lämpöarvo on pienempi kuin öljyn.

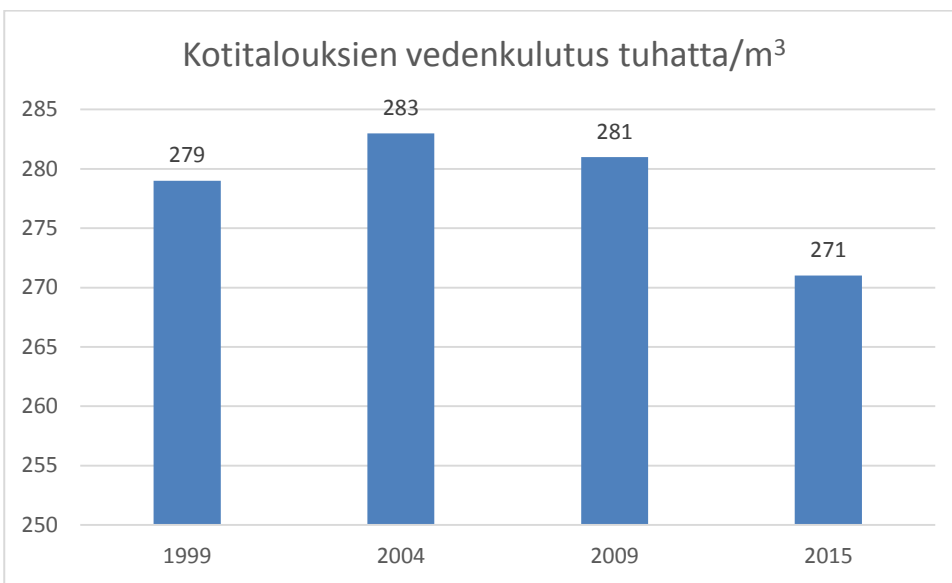
(Oriveden Aluelämpö Oy:n vuosiraportit)

Oripohjan lämpölaitoksella on käytössä kaksi kattilaa joista kiinteän polttoaineen kattilan teho on 6 MW ja raskasta polttoöljyä käyttävän 10 MW. Tämän lisäksi on Kääjäntien (ent. Kiertotie) varalaitos, jossa on yksi kevyttä polttoöljyä käyttävä 5 MW:n lämpökattila. Lisäksi Tähtiniemessä on pienempi lämpökeskus, jota käytetään kovemmilla talvipakkasilla. Siellä lämpökattiloiden tehot ovat 1,2 MW ja 0,8 MW. Sekä Kääjäntien että Tähtiniemen lämpölaitoksiin on vaihdettu vuonna 2016 polttoainesäiliöt ja raskaan polttoöljyn sijaan on siirrytty kevyeen polttoöljyyn. Oriveden keskustan alueella toimii lisäksi Oriveden Biolämpö Oy:n lämpökeskus, joka tuottaa lämpöä lähialueidensa kiinteistöille. Myös sen polttoaineena on hake.

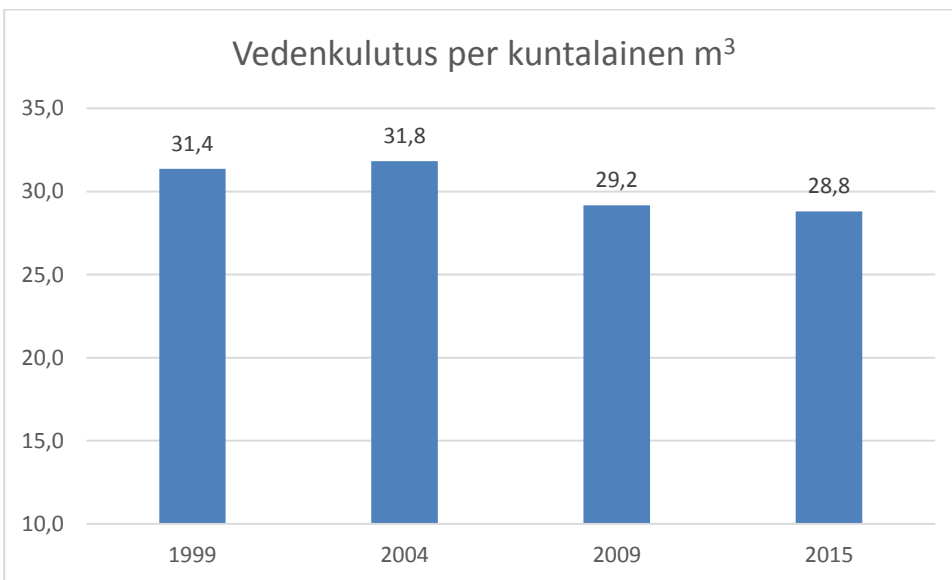
Kokonaislämmöntuotannosta (koko rakennuskannan) muodostuu Orivedellä 38 % uusiutumattomista polttoaineista ja 62 % uusiutuvista polttoaineista (Puuenergiaselvitys, 2012). Yksittäisistä lämmittämismuodoista öljy on ollut vuonna 2012 yleisin 29 %:n osuudella. Sähkön osuus on ollut tuolloin 25 %, puun 20 %, kaukolämmön 19 % ja muiden tapojen osuus on ollut 11 %.

5.3 Vesi

Vedenkulutusta on seurattu kokonaiskulutuksena sekä kunnan koko asukasluvulla jaettuna. Kokonaiskulutuksena veden käyttö on vähentynyt kotitalouksissa selkeästi 2009–2015 välillä. Asukaslukuun suhteutettuna ero on kuitenkin pieni. Ero johtunee suureksi osaksi siitä, että kunnan asukasmäärä on laskenut edellä mainitulla ajanjaksolla. Jälkimmäisen taulukon lukuihin ei voi luottaa sellaisinaan, koska asukasluvussa ovat mukana myös vesijohtoverkon ulkopuolella asuvat. Vedenkulutusta asukasluvulla jaettuna onkin syytä pitää vain suuntaa-antavana.

(Helinä Helasmäki, Orivesi)

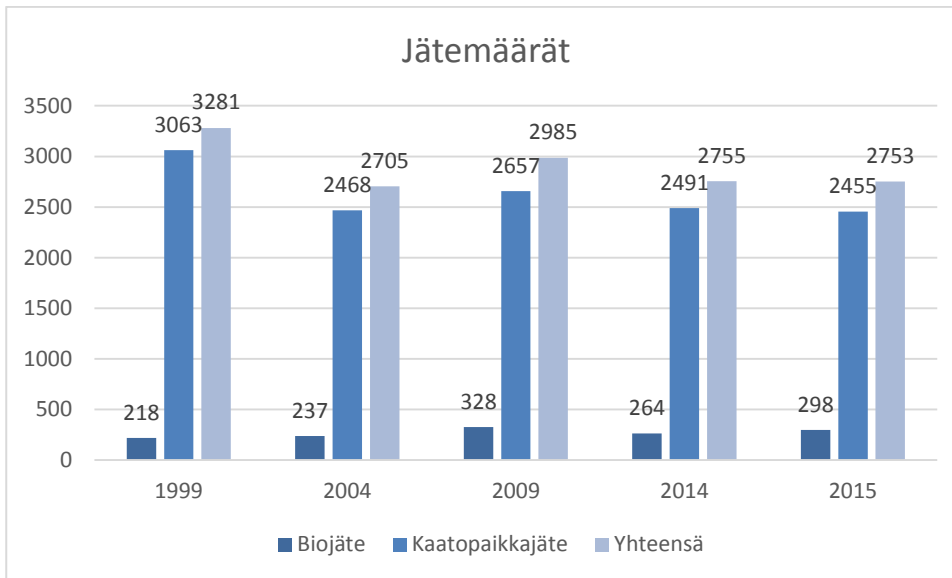

(Kotitalouksien käyttämä vesi jaettuna asukasluvulla)

5.4 Jätteet

Viime seurannan jälkeen Pirkanmaan jätehuollossa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Tammervoiman hyötyvoimala aloitti toimintansa virallisesti 2016 tammikuussa. Hyötyvoimala toteuttaa osaltaan orgaanisen jätteen kaatopaikkarajoitusta. Sekajätettä ei enää sijoiteta kaatopaikoille, vaan se poltetaan ja tuotteena saadaan lämpöä ja sähköä.

Kuntalaisen kannalta edellinen ei juuri näy arjessa. Lajittelemisen merkitys kuitenkin kasvaa, kun olisi tärkeää, että poltettavaksi menevässä sekajätteessä ei olisi lasia taikka metallia. Myös biojätteen määrän tulisi olla mahdollisimman pieni, koska märkä biojäte alentaa jätteen lämpöarvoa. Alla olevasta taulukosta pystyy seuraamaan jätemäärien kehitystä.

(Riitta Lehtinen, Pirkanmaan jätehuolto)

Jättemäärät ovat koko kunnan kokonaislukuja, joten luvuissa on mukana sekä teollisuuden, palvelujen että kotitalouksien jätteet. Erilleen kerätyn biojätteen määrä on kasvanut pitkän aikavälin tarkastelulla ja sekajätteen määrä vähentynyt. Asukaskohtaisesti tarkasteltuna jätemäärä on pudonnut vuoden 1999 arvosta 369kg/asukas/v vuoteen 2015 verrattuna jolloin arvo on ollut 293kg/asukas/v.

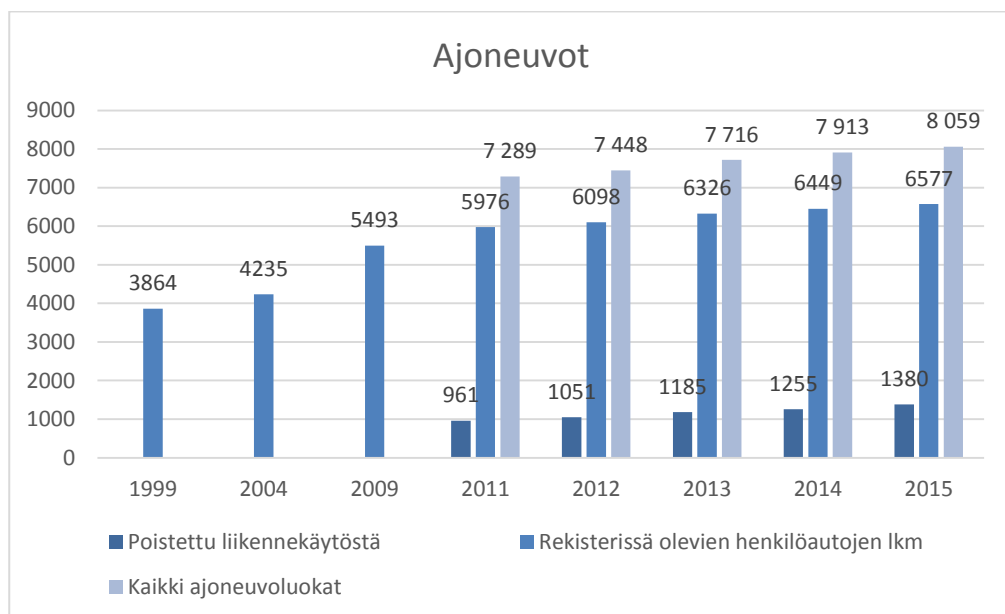
Aiempina vuosina on mitattu myös keräyspaperin määrää, mutta tänä vuonna sen seuranta on jätetty pois koska määrät ovat arviopohjaisia. Paperin keräysreitti kulkee usean kunnan läpi, ja Paperinkeräys Oy:llä oltiin sitä mieltä, että määrää on mahdotonta arvioida mielekkäästi.

Aiempien vuosien tapaan vaarallista jätettä ottaa vastaan Orivedellä yksi paikka, Oriveden jäteasema. Lisäksi paristoja keräävät niiden tuottajat sekä jälleenmyyjät ja apteekki ottaa vastaan lääkejätteitä.

Jätelain uudistuksen myötä pakkausjätteiden keräysvastuu siirtyi kunnilta pakkausmateriaalin tuottajille ja maahantuojille vuoden 2016 alusta. Pakkauskierrätys Rinki Oy on tähän tehtävään perustettu kaupan ja teollisuuden liittojen omistama yhtiö, joka on toteuttanut vuoden 2016 aikana pakkausmateriaalin keräyksen. Rinki Oy:stä kerrottiin, että muovinkeräyspiste tulee paikkakunnille, joissa on vähintään 10 000 asukasta, joten Orivedelle muovinkeräyspistettä ei ole näillä näkymin tulossa.

5.5 Liikenne

Liikenteen eri kehityskulkuja on seurattu henkilöautokannan määrällä, joukkoliikenteen matkojen kappalemäärillä sekä kevyenliikenteen väylien pituuksilla. Alla olevasta taulukosta on nähtävissä kehitys ajoneuvojen määrissä Orivedellä.

(Tilastokeskus)

Taulukkoon on otettu vertailun vuoksi kaikki ajoneuvoluokat 2011–2015, jotta taulukko olisi havainnollisempi. Ajoneuvojen määrän kehitys kertoo ennen kaikkea siitä, että nykyään liikutaan enemmän autoilla. Pitkän aikavälin tarkastelussa henkilöautojen määrä on noussut selvästi sekä kappalemäärin että asukaskohtaisesti tarkastellessa. Vuonna 1999 henkilöautojen määrä asukasta kohden oli 0,43 ja

vuonna 2015 oli 0,69 henkilöautoa asukasta kohden. Toisin sanoin vuonna 1999 hieman alle joka toisella oli auto ja vuonna 2015 autoja on enemmän kuin kahdella kolmesta. Tarkastelu ei ole talouskohdainen, mutta siitä voidaan päätellä, että useissa talouksissa on kaksi autoa.

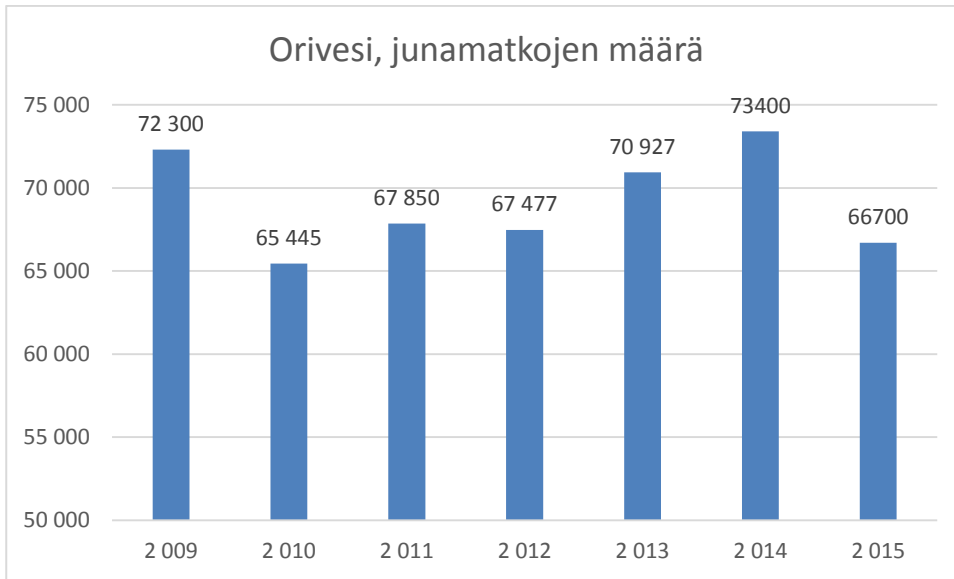
Toinen olennainen seikka ajoneuvojen määrän lisäksi on niiden ikä. Vanhat autot ovat turvallisuudeltaan uusia heikompia ja niiden päästöt ovat lähtökohtaisesti korkeampia. Katalysaattorin muuttuminen pakolliseksi bensiiniautoissa 1990-luvun alussa laski päästöjä huomattavasti mutta Suomen tiellä liikkuu yhä satoja tuhansia autoja joissa ei ole katalysaattoria. Vähäpäästöisempää autokantaa muodostaa osaltaan EU:n CO₂-päästönormi, joka tuli voimaan 2012–2015. Normissa asetettiin autonvalmistajille tavoitteellisia päästörajoja, jotka kiristyvät vuonna 2020. (Autoalan tiedotuskeskus) Autokannan nuortuminen olisi hyvin linjassa toimenpideohjelman päästötavoitteiden kanssa. Pirkanmaan autokanta on iältään korkeampaa kuin Suomessa keskimäärin. 2015 Suomen autokannan keski-ikä oli 11,3 vuotta kun Pirkanmaalla autokannan keskimääräinen ikä oli 14,3.

Julkinen liikenne on tärkeä osa yhteiskunnan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä. Haasteena on toteuttaa reitit niin, että yksilön on tarpeeksi helppoa liikkua julkisilla mutta toisaalta reittien tulee olla taloudellisesti järkeviä.

Seurannassa indikaattoreina on seurattu junaliikenteen matkustusmääriä sekä bussiseutulippujen ostoja ja niillä tehtyjä matkoja. Seutulippujen suhteen seuranta tulee sellaisenaan päättymään vuoteen 2015, kun Tampereen seudun joukkoliikenne laajeni liikennöimään Kangasalla, Lempäälässä, Nokialla, Orivedellä, Pirkkalassa, Tampereella, Vesilahdella ja Ylöjärvellä. Nykyisessä toteutuksessa liikennöimisalue on jaettu vyöhykkeisiin ja linja-automatkan hinta riippuu ylitettävistä vyöhykkeistä.

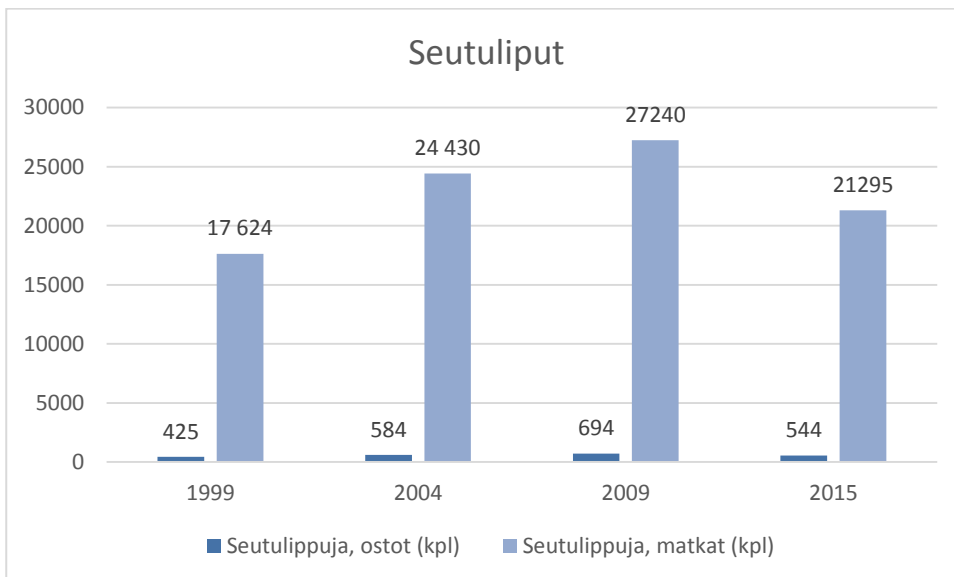
Junien matkustajamäärät ovat nousseet tasaisesti vuoden 2010 jälkeen vuoteen 2014 asti. Vuonna 2015 matkamäärissä on reilu lasku, joka kertonee VR:n hinnoittelumuutoksesta 2015. Junaliikenteen käyttö on sidoksissa myös tarjolla olevien vuorojen kattavuuteen ja esimerkiksi töissä kulkemiseen. Orivesi on Tampereen, Mänttä-Vilppulan ja Juupajoen tavoin osallistunut rahoittamaan lisävuoroja viikonloppuihin.

Junaliikenteen matkamäärät ovat kehittyneet Orivedellä alla olevan taulukon mukaisesti.

(Minna Schalin, VR)

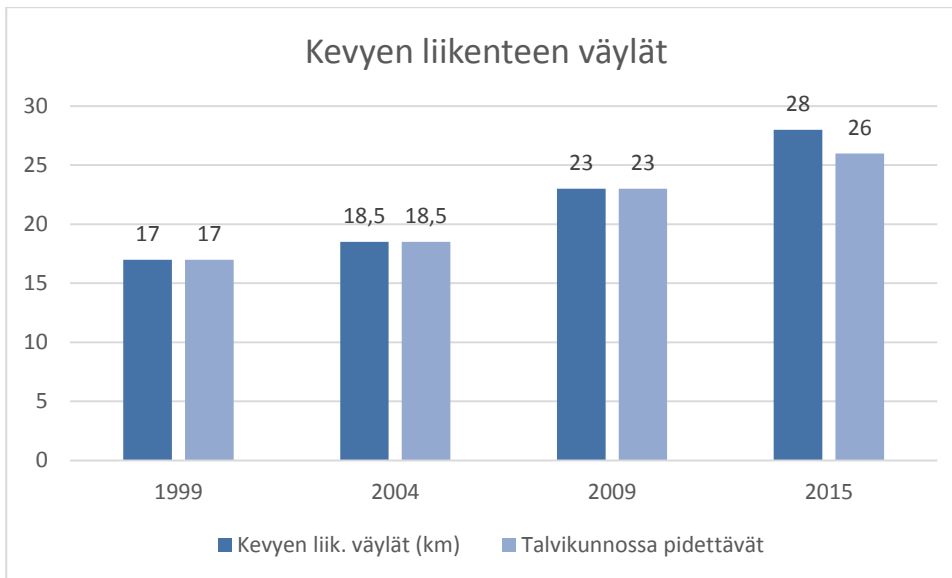
Toisena julkisen liikenteen muotona on seurattu ostettujen seutulippujen määrää ja tehtyjä matkoja. Linja-automatkojen suosio nousi tasaisesti aikavälillä 1999–2009, mutta sen jälkeen lippumäärät ovat vähentyneet. Julkisen liikenteen käytön vähentyessä reitit muuttuvat vähemmän kannattaviksi. Tällöin vuorot vähenevät ja on entistä vähemmän syytä ostaa seutulippuja, kun vuorot eivät ole tarpeeksi kattavia. Kehityksen suunta ei alla olevan kuvion mukaisesti ole kovin hyvä seurantavuonna 2015.

(Minna Lehti, Orivesi)

Julkiseen liikenteeseen liittyen vireillä on hanke, jossa valtatie E63/9 varten Oriveden liittymään rakennettaisiin linja-autoseisake. Pysäkki mahdollistaisi ohi kulkevien pikavuorojen pysähtymisen.

Osana liikennettä on myös seurattu kevyen liikenteen edellytyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yhtenä indikaattorina on seurattu kevyen liikenteen väylien yhteispituutta. Kevyen liikenteen väylät ovat tärkeitä tarjotessaan vaihtoehdon autolla liikkumiselle. Lisäksi ne liittyvät myös turvallisuuteen, kun esimerkiksi kävelijät ja pyöräilijät eivät joudu käyttämään autojen kanssa samaa tietä.

(Antti Jortikka, Orivesi)

Kevyen liikenteen väylien pituus on kasvanut seurantajakson aikana. Keskustaa lähellä olevien asuinalueiden valmistuessa ja kasvaessa kevyenliikenteen väylien pituus kasvaa maltillisesti. 2/3 väestöstä asuu keskustan alueella tai sen liepeillä, joten tällä alueella väylien tarve on kriittisin. Kaavoituksessa huomioidaan nykyään kevyen liikenteen tarpeet, esimerkiksi pyöräpysäköintinormein sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistavoittein.

Ympäristöpalvelujen yksi keskeinen tavoite on kävelyn ja pyöräilyn edistäminen Tampereen kaupunkiseudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman kärkitoimenpiteiden mukaisesti. Kevyen liikenteen määriä mitattiin 8:ssä eri pisteessä kesällä 2015. Työ jatkui 2016 kevyen liikenteen käyttäjäkyselyn myötä. Kysely luo pohjaa kävelyn ja pyöräilyn kuntakohtaisen kehitysohjelman laatimiseksi.

Oriveden tiet ovat yleisesti ottaen tyydyttävässä kunnossa. Korjausvelkaa on olemassa, mutta tilanne on sama kaikkialla Suomessa. Korjausvauhtia hidastaa se, että tien kanssa samaan aikaan tulee sanee-

rata vesihuolto. Kokonaisuudessaan pääpaino on siirtynyt uudisrakentamisesta peruskorjauksiin. Valtatien 9 tilannetta on tutkittu ELY:n kehyskäytäväselvityksessä, joka on valmistumassa vuoden 2016 loppupuolella. Ruuhkaisen valtatie kehitystavoitteena on, että vuoteen 2040 mennessä siinä olisi lisää eritasoliittymiä, keskikaide ja 4 kaistaa.

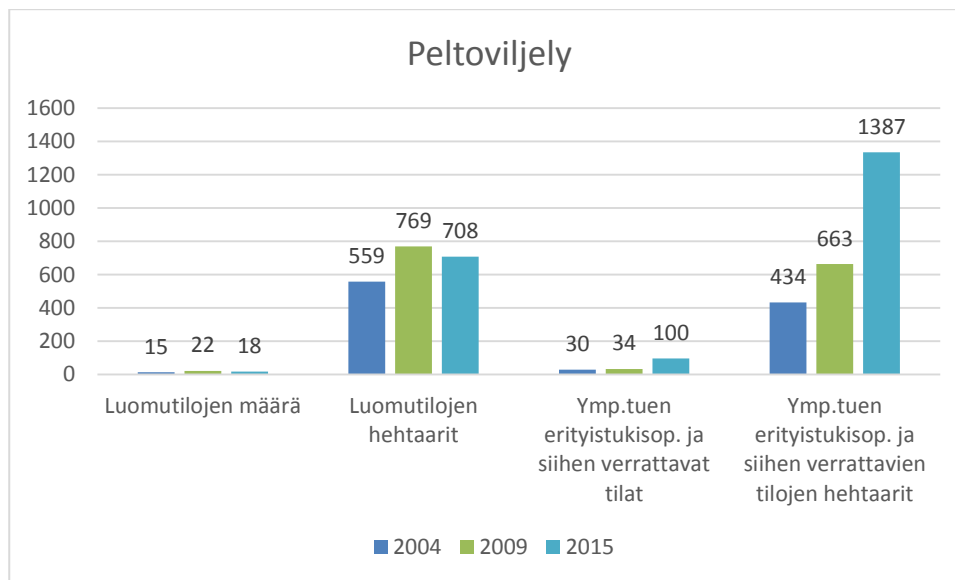
5.6 Luontoarvot

Orivedellä on rikas luonto ja paljon erilaisia luontokohteita. Ympäristön normaalia suojelua tulisi jatkaisen toteuttaa arjessaan siten, ettei luonto pilaannu. Julkisen sektorin osalta luonnonsuojelua toteutetaan esimerkiksi luonnonsuojelualueiden perustamisen kautta. Luonnonsuojelualueet jakautuvat valtion luonnonsuojelualueisiin, kunnan ja yksityisten luonnonsuojelualueisiin sekä Natura-alueisiin, joihin osa rauhoitetuista luonnonsuojelualueista sisältyy. Viime vuosina luonnonsuojelualueet on perustettu pääosin METSO-ohjelman rahoituksella (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma).

Orivedellä on rauhoitettuja luonnonsuojelualueita noin 1 030 hehtaaria, josta vesialueita on noin 240 ha. Näiden lisäksi Orivedellä on noin 94 hehtaaria perinnemaisemiksi luokiteltuja kohteita. Perinnemaisemat koostuvat pitkälti luonnontilaisista niityistä joita on käytetty historiassa viljelyyn ja laidunntamiseen. Kohteet ovat paitsi visuaalisesti arvokkaita, mutta niissä elää myös lajeja jotka ovat riippuvaisia vastaavan tyyppisistä ekologisista olosuhteista. Niiden säilyminen on kuitenkin uhattuna, koska ilman hoitoa tai laidunnusta ne kasvavat umpeen. Orivedellä on Natura-alueet mukaan laskettuna luonnonsuojelualueita noin 1 100 hehtaaria, joka on kunnan koko pinta-alasta noin 1 %. Lisäksi on metsälain ja vesilain suojelemat kohteet.

Yhtenä indikaattorina on seurattu luomuviljelyn sekä ympäristötuen ja ympäristösitoumusten tilannetta. Aiempina seurantavuosina on seurattu luomutilojen kappale- ja hehtaarimääriä sekä ympäristötuen erityistukisopimuksien piirissä olevia tiloja ja niiden hehtaarimääriä. Tukijärjestelmä on kuitenkin muuttunut vuoden 2015 alusta, ja hallinnollisesti ja hakijan kannalta kevyempi ympäristösitoumusjärjestelmä on pitkälti korvannut erityistukisopimusten piirissä olleet sopimustyyppit. Nämä sopimustyyppit ovat verrattavissa aiemmin seurattuun erityistukisopimusjärjestelmään, joten ne on otettu seurantaan mukaan. Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito sekä lietalannan sijoittaminen peltoon ovat siirtyneet ympäristösitoumusjärjestelmään, mikä on kasvattanut kokonaisuudessaan ekologisen viljelyn tila- ja hehtaarimääriä.

Alla olevasta kuviosta on nähtävissä, kuinka erityisesti ympäristösitoumusjärjestelmän ja ympäristötuen erityistukisopimuksien piiriin kuuluvien tilojen määrä ja hehtaarit ovat kasvaneet. Osin kasvu johdetaan kevyemmästä järjestelmästä, sillä erityistukisopimusten piirissä oli 2015 12 tilaa ja noin 110 ha. Yllämainitut ympäristösitoumusten toimenpiteet kattavat loput vuoden 2015 määristä.

(Erja Virtanen, Orivesi)

Indikaattoreina on seurattu myös Oriveden järvien tilaa. Järvien vedenlaadun tutkimustulokset ovat pääosin ajanjaksolta 1990–2015 mutta mukana on myös aiemmin tutkittuja järviä. Järvien tila muuttuu hitaasti, mikä selittää pitkää tutkimusten ajanjaksoa.

Oriveden alueella on noin 300 yli 1 hehtaarin kokoista järveä ja lampea. Lukumääräisesti suurin osa järivistä on alle 10 hehtaarin kokoisia. Tutkimustuloksia on noin 160 järvestä, joista virkistyskäyttökelpoisuudeltaan on erinomaisia 22, hyviä 60, tyydyttäviä 52, välttäviä 14 ja huonokuntoisia 9 kpl. Pienimpiä järviä ei ole tutkittu.

Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelmassa on jokien ja yli 50 hehtaarin järvien luokitus, jossa ekologisen kokonaisluokituksen mukaan Oriveden näistä järivistä on erinomaisia 2, hyviä 16 ja tyydyttäviä 6.

6. Taloudellisesti kestävä kehitys

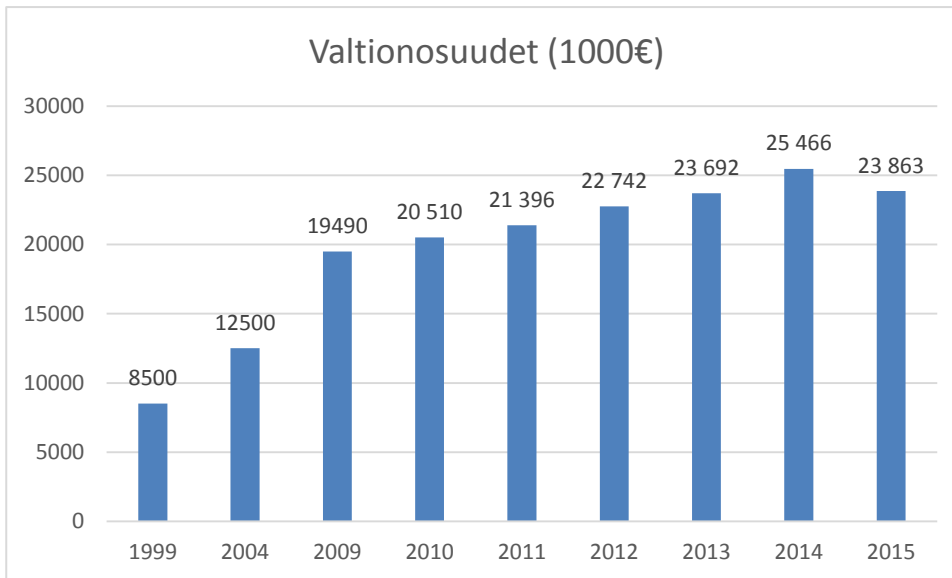
Taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan tasaista talouskasvua, joka ei pitkällä aikavälillä perustu velkaantumiseen eikä varantojen ja resurssien ylikäyttöön. Talouskasvulla on kuitenkin reunaehtonsa, eikä ole realistista ajatella talouden kasvavan rajattomasti. Taloudellista kestävyyttä tuleekin tarkastella muutosten ja ennustusten valossa. Esimerkiksi koko Suomen ikärakenteen kehitys on melko selkeästi ennustettavissa, ja siihen varautuminen vaatii toimenpiteitä. Taloudellisesti kestävä kehitys tuleekin tulevaisuudessa tarkoittamaan ennen kaikkea eri tilanteisiin sopeutumista ja sopeuttamista.

6.1 Talous

Orivedellä on laadittu talouden tasapainottamisohjelma vuonna 2013. Lukumääräisesti suurin osa ohjelman toimenpiteistä oli ajoitettu vuodelle 2014. Lisäksi vuonna 2015 toteutettiin lomautuksia. Kaupungin talouden nähdään parantuneen jo 2013–2014 ja suunta on pysynyt samansuuntaisena 2014–2015. Orivesi tavoittelee maltillista väestönkasvua, 0,5 % vuodessa. Tähän keinoiksi nähdään houkuttelevan ja monipuolisen tonttitarjonnan ylläpitäminen. Kuntien talouteen tuovat epävarmuutta toimintaympäristön lähivuosien merkittävät muutokset. Maakuntamallin tarkoista toimenpiteistä ja vaikutuksista ei ole vielä tarkkaa tietoa.

Toinen kunnan pääasiallisista tulonlähteistä on kunnallisvero. Kunnan taloustilanteen vaikeutuminen näkyy kunnallisveron koossa, joka on noussut pikkuhiljaa vuodesta 1999 lähtien. Vuonna 1999 kunnallisvero oli 18 %, ja vuonna 2016 22,25 %. Lisäksi kiinteistöveroprosentteja nostettiin Orivedellä vuonna 2015 edelliseen vuoteen verrattuna 0,2 prosenttiyksikköä kaikissa kiinteistöveroluokissa. Suomen keskimääräinen kunnallisveroprosentti on 19,87 % vuonna 2016 ja korkein on 22,50 % (Veronmaksajat).

Toinen kunnan pääasiallinen tulonlähde koostuu valtionosuuksista. Orivesi on joutunut sopeuttamaan talouttaan valtionosuuksien laskiessa. Valtionosuuden vähentyminen vuonna 2015 verrattuna vuoteen 2014 johtuu osaltaan vuonna 2014 saadusta harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksesta sekä väkiluvun vähenemisestä. Toisaalta laskua tasoitti lukion kasvanut oppilasmäärä. Tulevaisuudessa valtionosuudet tulevat laskemaan 1.1.2015 voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen mukaisesti. Valtionosuuksien merkittävä kasvu vuodesta 1999 kertoo ennemmin kunnan tehtäväkentän laajenemisesta kokonaisvaltaisesti kuin valtionosuuksien kasvamisesta pelkästään Oriveden kohdalla.

(Kunnat.net)

Kunnan talouden tilaa kuvaavat myös muut tunnusluvut. Kaksi keskeistä tunnuslukua, joita on käytetty seurannassa indikaattoreina, ovat toimintakate ja vuosikate. Erityisesti vuosikatteen (varat jotka jäävät käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin juoksevien menojen jälkeen) nousu 1,3 miljoonasta 3,9 miljoonaan 2014–2015 kertoo sopeuttamistoimien onnistumisesta. Vuosikatteen kasvussa vuonna 2015 hyvä tunnusmerkki on myös se, että se ylittää poistojen ja arvonalentumisten määrän. Edellä mainittua kriteeriä pidetään riittävän tulorahoituksen rajana (Tilastokeskus 2).

Tähän seurantaan on otettu mukaan uusi taloudellisen kestävyuden indikaattori. Kaupungin vuokratulojen käyttöaste kertoo siitä, miten kaupunki on pystynyt hyödyntämään tätä osaa omaisuudestaan. Jotta asuntojen vuokraaminen olisi taloudellisesti mahdollista pidemmällä aikajänteellä, tulee käyttöasteen pysyä vähintään yli 90 % ja mieluiten vielä yli 95 %. Vielä 90–95 % käyttöaste tarkoittaa yleensä lyhytnäköistä säästämistä ylläpidossa ja investointikyvyn heikkenemistä. Alla olevasta taulukosta on huomattavissa, että käyttöaste on ollut liian matala pidemmän ajan kestävyttä ajatellen. Orivedellä onkin laadittu vuonna 2013 kaupungin vuokra-asumisen kehittämissuunnitelma. Käytännössä käyttöastetta saadaan parannettua poistamalla käytöstä huonokuntoisia, huonossa sijainnissa olevia ja muuten heikosti haluttuja kohteita. Vaihtoehdot ovat myynti ja purku. Heikossa kunnossa olevan kohteen myyminen on vaikeaa, joten rakennuksia on käytännössä purettu.

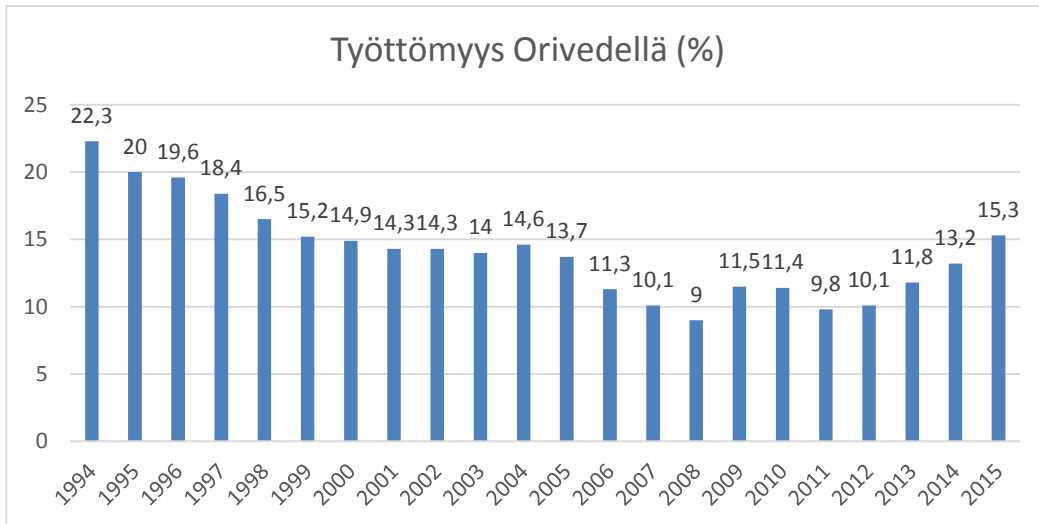

(Veli-Pekka Naumanen, Orivesi)

6.2 Työllisyys

Työllisyyden ja työttömyyden tunnusluvut kertovat taloudellisen kestävyuden lisäksi myös sosiaalisesta kestävyydestä. Työttömyys voi olla yksilölle vaikea asia ja saattaa aiheuttaa syrjäytymistä ja terveydentilan heikkenemistä. Tässä osiossa tarkastellaan kuitenkin työttömyyttä vain prosenttilukujen valossa koska edellä mainittujen mittaaminen vaatisi aivan erillisiä tutkimuksia. Työttömyysluvut voi vaihdella kalenterivuoden aikana suurestikin, mutta vakiintunut tapa ilmaista vuositason lukuja on käyttää vuoden viimeisen päivän lukua.

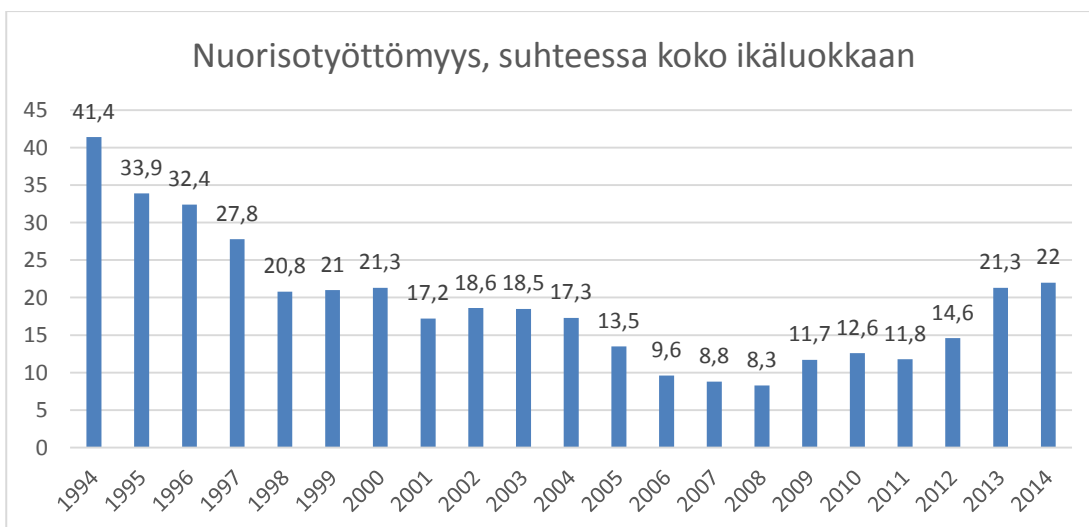
Työttömyys oli huipussaan Orivedellä 1990-luvun alun jälkeisen laman jälkeen. Sen jälkeen trendi oli laskeva pitkään, kunnes 2008-finanssikriisin jälkeen työttömyys on ollut selvässä nousussa. Ongelma on kuitenkin valtakunnallinen ja jopa kansainvälinen eikä siten koske ainoastaan Oriveden kaupunkia.

(Sotkanet & ELY)

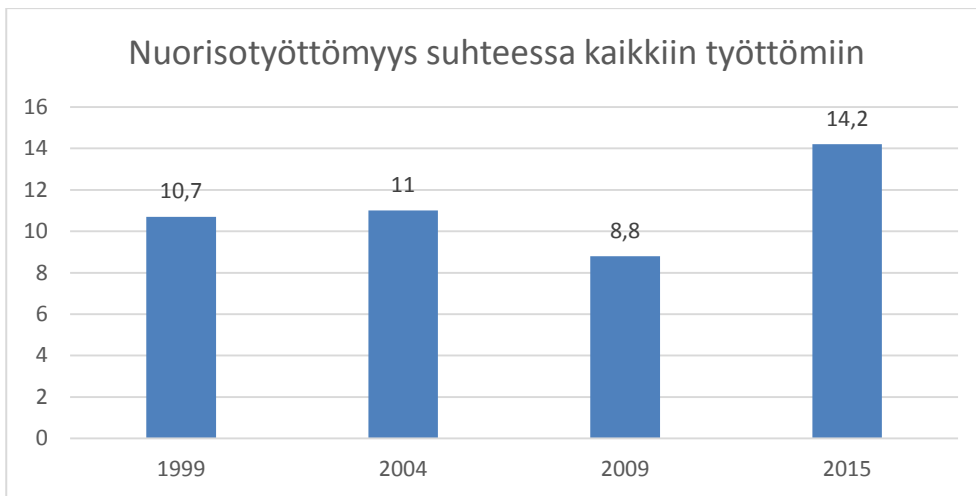
Työttömyyden tarkastelun lisäksi on hyvä tutkia myös työttömien läpileikkausta. Tämän vuoksi seurataan nuorisotyöttömyyttä sekä pitkäaikaistyöttömyyttä. Kummatkin edellä mainitut työttömyyden muodot ovat potentiaalisesti itseään ruokkivia ja aiheuttavat syrjäytymistä, jonka korjaaminen ja töiden järjestäminen vaikeasti työllistyville on yhteiskunnallisesta näkökulmasta erittäin hankalaa ja kallista.

Nuorisotyöttömyyttä voi mitata kahdella tavalla. Toinen tapa on mitata alle 25-vuotiaiden osuus työttömästä työvoimasta, mutta tämä luku täytyy laskea manuaalisesti. Toinen vaihtoehto on mitata alle 25-vuotiaiden työttömien määrä suhteessa alle 18–24-vuotiaiden koko ikäluokkaan. Alla olevassa taulukossa nuorisotyöttömyys on ilmaistu jälkimmäisen tavan mukaan.

(Sotkanet, 18-24 v työttömät suhteessa 18-24 vuotiaiden ikäluokkaan)

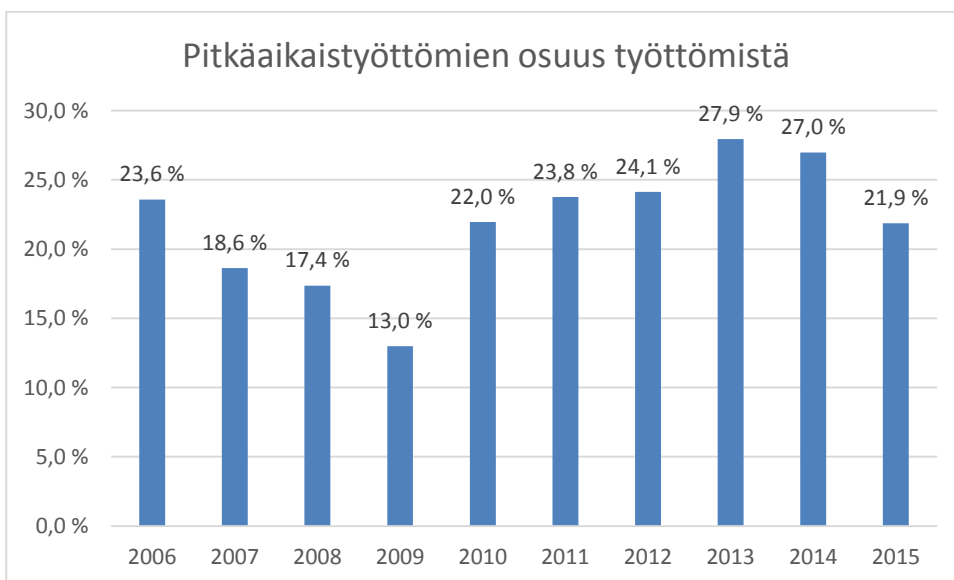
Nuorisotyöttömyys suhteessa koko työvoimaan seurantavuosina on kehittynyt Orivedellä alla olevan taulukon mukaisesti.

(Aiemmat seurannat)

Yleinen työttömyystilanne heijastuu myös nuoriin, ja viime vuosina nuorisotyöttömyys onkin noussut molempien laskentatapojen mukaan. Kuitenkin esimerkiksi suhteessa kaikkiin työttömiin nuorisotyöttömyys oli 15,5 % vuonna 2014, eli tämä suhdeluku on ollut korkeampikin.

Pitkäaikaistyöttömyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä työtöntä, joka on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä vuoden tai pidempään. Alla olevassa kuvaajassa on esitetty pitkäaikaistyöttömien määrä kaikista työttömistä.

(Tilastokeskus)

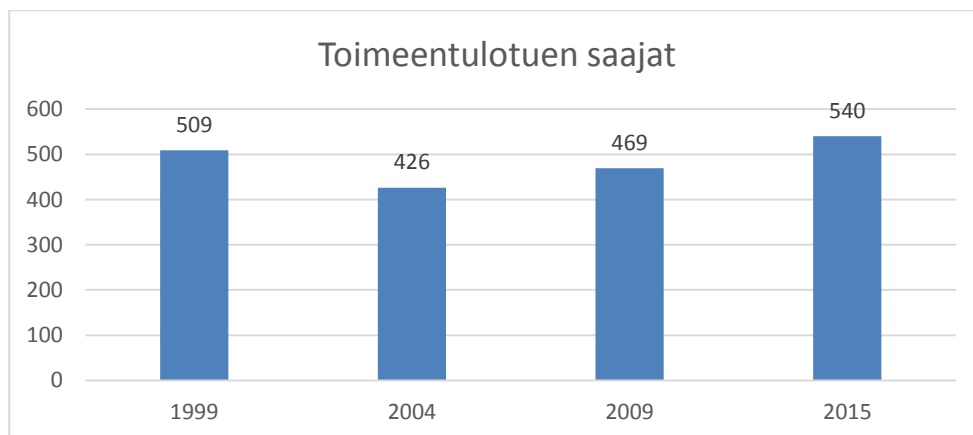
Vuonna 2015 joulukuussa koko Suomessa pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli jopa 31 %. Orivedellä päästään huomattavasti alle tämän määrän ollessa hieman päälle 20 %. Vuoden 2015 luku onkin varsin hyväsuuntainen, kun sitä vertaa aiempaan kahteen vuoteen. Joka tapauksessa käytännössä joka viides työtön on ollut työnteosta sivussa yli vuoden.

Oriveden työllisyyspalvelut pyrkii torjumaan työttömyyttä järjestämällä monipuolisesti toimintaa, joka tähtää työelämätaitojen kerryttämiseen. Työllisyyspalvelut järjestää työpajatoimintaa, starttivalmennusta, etsivää nuorisotyötä, kuntouttavaa työtoimintaa sekä yksilövalmennusta.

Työllisyyttä ilmaisevista tunnusluvuista on huomattavissa vuoden 2008 laman jälkeiset taloudelliset ongelmat, jotka tuntuvat vain jatkuvan. Kokonaisuudessaan vaikea taloustilanne johtuu siitä, että uusia työpaikkoja ei synny. Olemassa olevat paikat on lähtökohtaisesti täytetty, joten työmarkkinoille pääseminen on haasteellista.

6.3 Toimeentulo

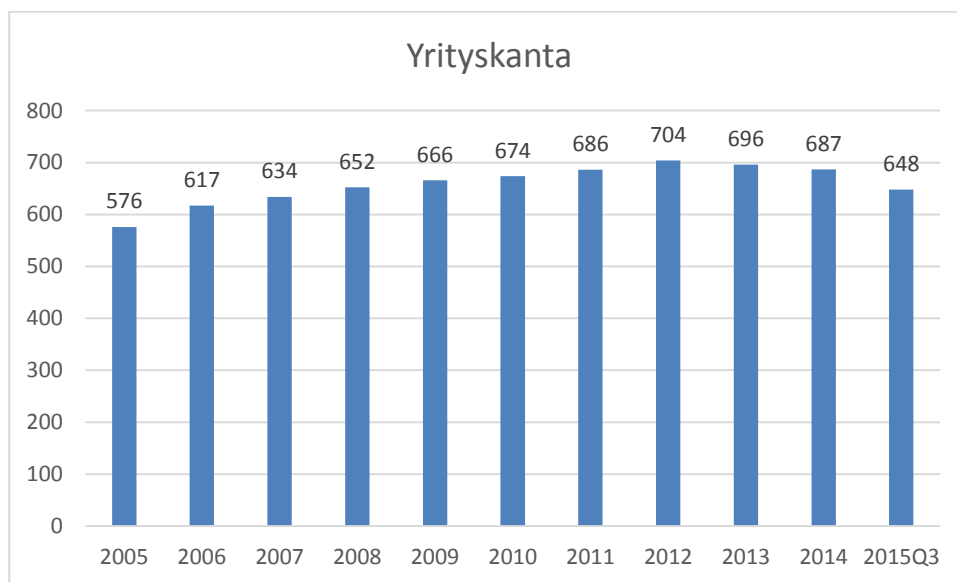
Toimeentulon tasoa on mitattu seurannassa esimerkiksi toimeentulotukea saavien talouksien määrällä. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Se on aina tapauskohtainen ja lasketaan hakijan kulujen ja tulojen mukaan. Luvuista on huomattavissa, että toimeentulotukea saavien talouksien määrä on kasvanut viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana. Tuen saajien määrän kasvu kertoo siitä, että kuntalaisten joukossa on kasvava määrä niitä, joiden ansiot eivät riitä välttämättömyyksien hankkimiseen. Toimeentulotuki siirtyi kansaneläkelaitoksen maksettavaksi 1.1.2017.

(Tuija Peurala, Orivesi)

Toimeentulotuen saajien määrä on seurantavuosittain tarkasteltuna ollut nousussa jo kymmenisen vuotta, vaikka esimerkiksi vuonna 2014 toimeentulotukea saavia oli enemmän kuin vuonna 2015 (570 taloutta). Jos vuoden 2015 määrä kerrotaan Suomen talouksien keskimääräisellä koolla 2,05 (2013), niin tulokseksi saadaan, että noin 1100 henkilöä on tilanteessa, jossa talouden pääasialliset tulot muodostuvat toimeentulotuesta. Toisin sanottuna yli 10 % kunnan asukkaista.

Toimeentulon kehittymistä on seurattu myös yritysten määrää seuraamalla. Yritysten määrä on kasvanut tasaisesti vuoteen 2012 asti. Indikaattorin informatiivisuutta kasvattaisi tieto keskimääräisen liikevaihdon suuruudesta, jolloin saataisiin parempi kuva siitä, luovatko yritykset vaurautta. Määrää katsomalla jää piiloon se, perustetaanko yrityksiä vain silloin kuin muita töitä ei ole tarjolla. Liikevaihdon selvittäminen on kuitenkin vaikeaa. Vuodelta 2015 ei ole lopullista tietoa, vaan vuoden 2015 luku on kolmannelta vuosineljännekseltä.

(Tilastokeskus)

7. Kuntaorganisaation muu toiminta

7.1 Kaavoitus, maankäyttö ja rakentaminen

Oleellinen osa yhteiskunnan energiankulutuksesta ja päästöistä syntyy suoraan tai välillisesti maankäytöstä, eli asumisesta ja rakennuksista. Tässä kunnalla on kaavoitustoimen kautta merkittävä yhteiskun-

nallinen rooli. Ekologisuuden ja kestävien ratkaisujen huomioiminen kaavoituksessa luovat pohjaa pitkän aikavälin kestäväälle kehitykselle. Kaavoituksen yleisperiaatteet ovat kunnille tietenkin samat, mutta kunta pystyy vaikuttamaan paljon käytännön toteuttamiseen.

Orivedellä pääperiaatteena on, että keskustan aluetta tehostetaan ja uusia asuinalueita rakennetaan taa-jamarakenteen yhteyteen. Viihtyisyyteen panostaminen on tärkeää uusien asukkaiden kuntaan houkuttelemisen kannalta. Houkuttelevien asuinalueiden lisäksi tarjolla on muutenkin monipuolista tonttitarjontaa yrityksille ja yksityisille. Tonttien kaavoittamisessa ja rakentamisessa pyritään siihen, että uudet rakennukset ja asuinalueet nousevat alueille jotka ovat kunnallistekniikan piirissä tai ainakin lähellä. Rakentamattomien tonttien käyttöönottoa tehostaa Orivedellä käytössä oleva korotettu kiinteistövero-tus rakentamattomille tonteille.

Oriveden asukkaista noin 2/3 asuu keskustataajaman alueella. Tästä näkökulmasta keskustan kehittäminen on tärkeää. Keskustaa kehitetään aktiivisesti eläväsyyden ehdoilla. Rakennuskanta pidetään matalana, koska korkealle ei muutenkaan olisi kysyntää. Käytännössä uudet kerrostalot ovat hissein varustettuja 4-5 kerroksisia. Rakennuskannan visuaalisesta ilmeestä pidetään muutoinkin huolta. Uusien rakennusten tulee sopia yhteen vanhemman pientalokannan kanssa. Yhdistelemällä uutta ja vanhaa sekä riittävästi viheralueita Oriveden keskusta saa uniikin ilmeen. Keskustassa on lisäksi maalaistunnelmaisia pientaloalueita, jotka pitävät yllä maalauskylän kulttuuria. Elävöittämisen kannalta viimeisimpiä merkittäviä muutoksia keskustan alueella on ollut torialueen muodostaminen. Sen keskeinen sijainti linja-autoaseman vieressä ja palvelujen äärellä on omiaan elävöittämään keskusta-alueita. Suunnitelmissa on hankkia paikalle esiintymislava.

Ekologisuuden ja ympäristöystävällisyyden lähtökohdat tulevat kaavoituksessa huomioiduksi käytännössä kevyen liikenteen edellytyksin. Keskustan kaavoituksessa otetaan huomioon pyöräpysäköinti-normit, kävelyn ja pyöräilyn edistämistavoitteet sekä joukkoliikennereittien läheisyys. Orivesi on mukana Tampereen kaupunkiseudun pyöräilyn ja kävelyn edistämishjelmassa. Ympäristöpalvelujen yksi ajankohtainen strateginen tavoite vuosien on kävelyn ja pyöräilyn edistäminen. Keskusta-alueen kaikki oleelliset palvelut ja toiminnot on sijoitettu niin, että ne ovat mielekkäiden etäisyyksien päässä ja kevyen liikenteen väylien varrella. Kevyen liikenteen edellytyksiä tullaan kehittämään edelleen kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelmalla jonka laatiminen alkaa 2016–2017.

Merkittävä ajankohtainen kaavoitushanke viime vuosina on ollut kaupungin rantaosayleiskaava. Kaavaehdotus keräsi runsaasti mielipiteitä ollessaan nähtävillä 2016 keväällä. Kaupunki kuuntelee huolellisesti maanomistajien mielipiteitä kaikissa kaavahankkeissa, ja suuri osa muistutuksista pystytäänkin toteuttamaan kokonaan tai osittain. Kuntalaisten mielipiteiden huomioiminen toteuttaa avoimuutta ja demokratiaa, joka edistää sosiaalisesti kestävästä kehitystä.

Kunnan rakentaessa tai rakennuttaessa otetaan energiatehokkuuden lisäksi huomioon myös esteellisyysnäkökulmat. Uudet rakennukset rakennetaan esteellisyysnäkökulmat huomioon ottaen. Vuoden 2011 esteellisyys selvityksen perusteella on tehty vuosittain toimenpiteitä ongelmallisten paikkojen suhteen. Rampit, kaiteet ja kynnyksen madaltaminen/tasoittaminen esimerkiksi vanhainkodissa ovat esimerkkejä tällaisista toimenpiteistä.

7.2 Energian säästäminen ja päästöjen vähentäminen

Aktiivista energian käytön vähentämistä toteuttaa Orivedellä tehty Oriveden kaupungin energiankäytön tehostamissuunnitelma vuosille 2015–2020. Tehostamissuunnitelmassa käydään läpi kaupungin eri toimintojen energiankulutusta, niiden historiaa ja tulevia toimenpiteitä. Suunnitelmassa on tunnistettu ne osa-alueet joilla kunta voi parantaa energiatehokkuuttaan ja yleispiirteiset keinot tilanteen korjaamiseksi. Ylipäätään Oriveden energiankäytön tehostamissuunnitelma toimii energiatehokkuusasioiden jäsentämistyökaluna.

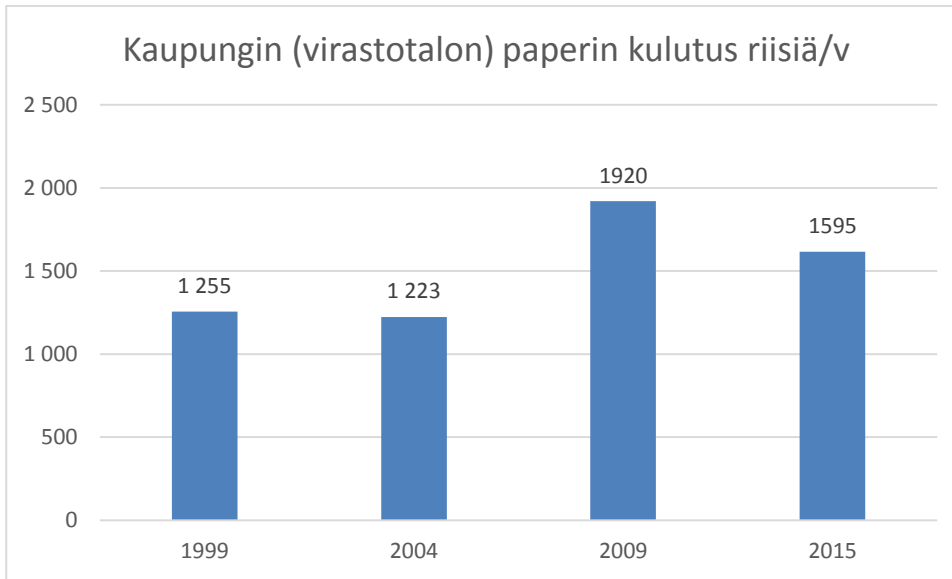
Orivesi on ollut mukana kunta-alan energiatehokkuussopimuksessa sopimuskaudella 2008–2016. Tuona aikana tavoitteena oli 9 % energiansäästö kokonaisuudessaan. Tavoitteeseen ei päästy, mutta uudelle sopimuskaudelle 2017–2025 ollaan liittymässä. Uuden sopimuskauden minimitavoitteena vuonna 2025 on 7,5 % ja välitavoite vuoteen 2020 on 4 %.

Oriveden energiankäytön tehostamissuunnitelman avulla luodaan pohjaa 2017–2025 kauden energiatehokkuussopimukseen. Edellisen lisäksi tehostamissuunnitelma on työkalu seudullisen ilmastostrategian toteuttamiseen. Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategia 2030 mukaan Orivesi on sitoutunut laskemaan päästötasoa 40 % vuoden 1990 tasoon verrattuna vuoteen 2030 mennessä. Ilmastostrategian päästövaikutusten arviointi ensimmäisen viiden vuoden ajalta valmistuu syksyllä 2016. Arvioinnin mukaan päästötavoitteiden saavuttaminen on mahdollista.

Energian säästö tapahtuu pitkälti uuden tekniikan käyttöönoton, saneeraamisen ja erilaisen kouluttamisen kautta. Esimerkiksi moderni talotekniikka mahdollistaa tarkemman säätelyn ja pienemmän energiahukan. Kaupungin energiankulutusta on seurattu järjestelmällisesti vuodesta 2011 lähtien. Kaupungin kiinteistöissä on pyritty vaihtamaan valaistustekniikkaa LED-lamppuihin ja öljylämmitteiset kohteet pyritään vaihtamaan maalämpöön tai pellettilämpöön. Katuvalaistusta uusittaessa siirryttiin elohopealampuista korkeapainenatriumlamppuihin 2011–2015, mutta nyt suuntaus on kääntynyt LED-lamppuihin. Tämän lisäksi kaupungissa toteutetaan katuvalaistuksen yösammutuksia. Energiakatselmuksia toteutetaan kaupungin kiinteistöissä tällä hetkellä vain epäselvissä tapauksissa. Näiden lisäksi vesikalustoa, kuten vesisuuttimia on asennettu osaan kaupungin kiinteistöistä. Lisäksi kaupungin käyttämä ja ostama sähkö on vuodesta 2015 lähtien ollut 100 %:sti uusiutuvien energianlähteiden tuottamaa.

7.3 Organisaatio

Seurannassa kaupungin organisaatiota on seurattu muutamalla indikaattorilla. Nämä indikaattorit eivät linkity selkeästi mihinkään suurempaan kokonaisuuteen. Kaupungintalon paperinkulutus on yksi näistä indikaattoreista. Paperin tarve on sinänsä vähentynyt tietotekniikan käyttöönoton myötä, mutta 2000-luvun alkuun nähden paperia on kulunut enemmän. Ylimääräistä tulostamista on mahdollista välttää, ja mahdollisuuksien mukaan voi tulostaa molemmin puolin tai pienentää sivuja. Tähän on jokaisen helppo vaikuttaa. Kulutusta ei voida määrittää tarkasti, joten kulutusta mitataan sillä, kuinka paljon paperia on tilattu. Alla olevasta kuvaajasta näkee, että vuoteen 2015 verrattuna 2000-luvun taitteessa paperia meni vähemmän, mutta 2009 selkeästi enemmän.

(Reeta Seppälä, Orivesi)

Indikaattoreina on lisäksi seurattu kaupungin henkilöstömäärää ja sairauspoissaoloja. Indikaattorit kertonevat työntekijöiden hyvinvoinnista ja toisaalta epäsuorasti kunnan panostuksesta kunnan asioihin henkilöstön kautta. Näiden mittaaminen seurannan kannalta ei välttämättä ole informatiivista, koska henkilöstön määrä vaihtelee tarkastelujaksolla suuresti, lähinnä organisaatiomuutosten ja työsopimusteknisten seikkojen takia. Sairauspoissaolot ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla työntekijäkohdaisesti koko tarkastelujakson ajan.

8. Yhteenveto

Tässä osiossa käydään läpi lyhyesti varsinaiset tulokset. Osiossa pyritään nostamaan esille indikaattorien keskeisimmät muutokset kertauksen tapaan niin hyvän kuin huononkin kehityksen kannalta. Muutoksia selittäviä taustatekijöitä on pyritty selittämään taulukoiden yhteydessä, joten tässä ei mennä enää siihen.

Sosiaalisesti kestävä kehitys on kulkenut melko ennustettavasti varsinkin väestörakenteen kannalta. Väestö vanhenee, niin kuin muuallakin Suomessa, ja siihen liittyvät omat haasteensa. Vanhustyöväestö ja nuoret ovat yhteiskunnalle lähtökohtaisesti ”kalliimpia” esimerkiksi terveyspalvelujen kannalta. Työikäinen väestö tarvitsee lähtökohtaisesti vähemmän terveydenhuollon palveluja, ja suuri osa on muutenkin työterveyspalvelujen piirissä. Väestön vanhentuminen yhdistettynä viime vuoden

reiluun asukasmäärän tiputukseen on huolestuttava kehityssuunta. Edellä mainitut vaikuttavat huolto-suhteen heikentymiseen, joka konkretisoi väestön jakautumista elättäjiin ja elätettäviin. Asukasmäärän kääntäminen positiiviseen suuntaan on vaikea, mutta sitäkin tärkeämpi tehtävä.

Sosiaalisesti kestävä kehitys saralla on nähty onnistumisiakin. Esimerkiksi lastensuojelun sijais-huoltopäivien määrä on laskenut merkittävästi vuoden vuotta 2010 edeltäneistä luvuista. Laskun takana on tietoinen resurssien lisääminen ennaltaehkäiseviin toimiin ja mekanismeihin. Sijaishuoltopäivät, jotka ovat viimesijainen lastensuojelun keino, ovat vähentyneet toimenpiteiden seurauksena yli 30 %. Toinen sosiaalisesti kestävä kehityksen positiivinen suuntaus on uuden Särkänkodin palveluasumis-talon valmistuminen kesällä 2016. Vanhusväestön vastaavien palvelujen tarve kasvaa koko ajan ja on hyvä, että kunta on tarttunut asiaan.

Turvallisuutta mittaavissa indikaattoreissa on nähtävissä mahdollisesti huolestuttavaa kehitystä. Huumausainerikosten määrä on ollut varsin korkea viimeisten kolmen vuoden ajan, jonka lisäksi henkeen ja terveyteen kohdistuneissa rikoksissa on nähtävissä melko suuri piikki vuonna 2015. Tämän lisäksi liikenne rikosten määrä on ollut melko tukevassa kasvussa vuoden 2012 jälkeen. Voi silti olla, etteivät tilastoissa näkyvät seikat vaikuta asukkaiden turvallisuudentunteeseen millään tavoin. Poliisin mukaan kyse ei ole kuitenkaan huumausaineiden käytön lisääntymistä. Kehitys ei näytä positiiviselta viime vuosia tarkastellessa, mutta toistaiseksi on vaikea sanoa mihin suuntaan tilanne muuttuu.

Ekologisesti kestävä kehitys kannalta kehitys on hieman kaksijakoista. Oriveden kaupunki tekee töitä energian säästämiseksi ja päästöjen vähentämiseksi, mutta tulokset voisivat olla parempiakin. Kuntien energiatehokkuussopimuksen sopimuskauden 2008–2016 tavoite 9 % laskusta energiankulutuksessa ei esimerkiksi toteutunut. Orivedellä seurataan kuitenkin erilaisia ohjelmia kuten energiankäytön tehostamissuunnitelmaa 2015–2020 sekä vuokra-asumisen kehittämissuunnitelmaa. Lisäksi uuteen energiatehokkuussopimuskauteen ollaan liittymässä. Energiankäytön tehostussuunnitelman laatiminen on jo itsessään hyvä ohjausväline, ja toteutuessaan toimenpiteet luovat pohjaa energiatehokkuus-sopimuksen onnistumiseksi.

Lämmöntuoton kohdalla on nähtävissä selkeästi positiivista kehitystä. Vuonna 2004 kaikki kauko-lämpö tuotettiin polttoöljyä polttamalla, mutta nyt vuonna 2015 kaukolämmöstä 98 % tuotettiin uusiu-tuvilla puuperäisillä polttoaineilla.

Ekologisuuden kannalta negatiivista kehitystä edustaa autokannan kasvu. Julkisen liikenteen edellytysten parannukset, kuten vuorojen ja pysäkkien lisääminen voivat olla tehtävällistä niissä määrin kuin kaupunki pystyy niihin vaikuttamaan. Ekologisempaan päin pyritään esimerkiksi ympäristöpalvelujen kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmalla.

Taloudellisesti kestävä kehityksen kannalta suurin ongelma on tämänhetkinen työllisyystilanne, korkea nuorisotyöttömyys sekä korkea pitkäaikaistyöttömyys. Hankalan taloustilanteen takia työpaikkoja ei ole, tai sitten auki olevat vakanssit eivät vastaa työttömien koulutusta tai tavoitteita. Syystä huolimatta tulevaa silmällä pitäen olisi tärkeää pyrkiä pitämään työttömien ryhmää vireänä. Mikäli työttömät syrjäytyvät ja passivoituvat, on näiden tavoittaminen ja palauttaminen työmarkkinoille erittäin vaikeaa.

Lähteet

Autoalan tiedotuskeskus

http://www.autoalantiedotuskeskus.fi/ymparisto/liikenteen_paastot

Kestävä kehitys

<http://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys/lahestymistapoja>

Kunnat.net

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/kuntatalous/valtionosuudet/valtionosuuslaskelmat/aika-sarjat-kuntien-laskennalliset-valtionosuudet/kuntien-laskennalliset-valtionosuudet-2010-2011/Sivut/default.aspx>

Päihdelinkki

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-laakkeet-ja-muut-paihdeaineet/huumeiden-kaytto-suomessa>

Sosiaali- ja terveysministeriö

<http://stm.fi/laitoshoito>

Suomen kuntaliitto

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/ymparisto/kestava-kehitys/yhteiskuntasitoumus/Sivut/default.aspx>

Tilastokeskus 1

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_vaenn_2012-2040_2013_9843_net_p2.pdf

Tilastokeskus 2

<http://www.stat.fi/meta/kas/vuosikate.html>

Turvallinen kaupunki

<http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/rikoksia-ja-ilkivaltaa-ehkaiseva-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja/luonnollinen-valvonta/valaistus>

Veronmaksajat

<https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Kunnat/Kunnallisvero/>

YK

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen>

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/sosiaalinen>

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/kulttuurinen>

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/ekologinen>

Ympäristöministeriö A

http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/Kestava_kehitys/YKn_kestavan_kehityksen_tyo

Ympäristöministeriö B

http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/Kansallinen_kestavan_kehityksen_strategia

Ympäristöministeriö C

http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/Kestavan_kehityksen_toimikunta

Ympäristö.fi

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Brundtlandin_kestavan_kehityksen_komissi%2815223%29